

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Marková

**Prevence vzniku rizik specifických poruch učení
v mateřské škole v Kameničkách**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Martina Bürgerová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Kristýna Marková

**Prevention of risk of specific learning disorder formativ
in the kindergarten in Kameničky**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Martina Bürgerová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne: 27. 2. 2020

Jméno autorky .....

Poděkování

Děkuji Mgr. Martině Bürgerové za odborné vedení práce a za všechny věcné připomínky.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou prevence vzniku rizik specifických poruch učení v mateřské škole v Kameničkách. Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na prevenci vzniku rizik, pojmy a důsledky specifických poruch učení, popisuje možnost identifikace dětí s rizikem vzniku poruch v předškolním věku a jsou zde definovány základní pojmy k danému tématu. Je zde pojem rodiny a význam rodinné výchovy, správný přístup a psychická podpora. Také rady na koho se obrátit a jak postupovat, když má dítě problém.

Praktická část se zabývá vlastním výzkumným šetřením v konkrétní mateřské škole. Zabývám se kvalitativní metodou a to pozorováním.

Klíčová slova

Diagnostika, individuální péče, individuální vzdělávání, laterálita, motorika, pedagogicko-psychologická poradna, specifické poruchy učení

Annotation

The bachelor thesis introduces the problematics related to prevention of risks of specific learning disorders formation in the kindergarten in Kameničky. The theoretical part of the bachelor thesis focuses on the prevention of the risk formation, key concept and consequences of the specific learning disorders. Further it describes the possibility of identification of children at risk of developing preschool-age disorders and also defines the basic details and key words of the described. Family subject, importance of upbringing in families, right/suitable approach and psychological support are also mentioned in the theoretical part, including the recommendation where to look for assistance and what to do once a child has got a learning disorder problem.

The practical part of the bachelor deals with own research in the specific kindergarten. There was qualitative method used in the practical part, namely thorough observation.

Keywords

Ability to move, diagnostics, educational-psychological counseling, individual education, laterality, personal care, specific learning disorders

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	10
1.1 Rozvoj paměti, pozornosti, představivosti a řečových dovedností.....	11
1.2 Motorický vývoj dítěte v předškolním věku.....	11
1.2.1 Lateralita	12
1.2.2 Hrubá a jemná motorika.....	13
1.2.3 Grafomotorika a grafomotorický vývoj	14
1.2.4 Význam kresby	17
1.2.5 Zrakové a sluchové vnímání	17
1.2.6 Prostorová orientace.....	18
2 PREPRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2.1 Školní zralost	20
2.1.1 Úloha mateřské školy.....	21
2.1.2 Úloha rodiny	22
2.1.3 Úloha zápisu.....	23
2.1.4 Diagnostika pedagogicko-psychologické poradny	24
3 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ.....	25
3.1 Teorie příčin vzniku poruch.....	25
3.2 Terminologické vymezení specifických poruch učení	27
3.3 Klasifikace specifických poruch učení	27
3.4 Prevence a predikace rizik specifických poruch učení	29
3.4.1 Screening rizik specifických poruch učení	29
3.5 Možnost práce s rizikovými dětmi.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	32
4.1 Cíl výzkumu.....	32
4.2 Kvalitativní výzkum	32
4.3 Metody výzkumu	33
4.3.1 Pozorování	33
4.3.2 Analýza dokumentů	33
4.3.3 Případová studie.....	33

4.4	Výzkumný vzorek.....	33
4.5	Charakteristika místa šetření.....	33
5	PŘÍPADOVÁ STUDIE.....	35
5.1	Kazuistika č. 1 Ondra.....	35
5.1.1	Osobní anamnéza	35
5.1.2	Rodinná anamnéza	35
5.1.3	Školní anamnéza	36
5.1.4	Analýza produktu činnosti	36
5.1.5	Shrnutí.....	42
5.2	Kazuistika č. 2 Matěj	43
5.2.1	Osobní anamnéza	43
5.2.2	Rodinná anamnéza	43
5.2.3	Školní anamnéza	43
5.2.4	Analýza produktu činnosti	44
5.2.5	Shrnutí.....	49
5.3	Kazuistika č. 3 Lukáš.....	49
5.3.1	Osobní anamnéza	49
5.3.2	Rodinná anamnéza	50
5.3.3	Školní anamnéza	50
5.3.4	analýza produktu činnosti	50
5.3.5	Shrnutí.....	55
5.4	Shrnutí výzkumného šetření	56
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	59
	SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Prevenčí vzniku rizik specifických poruch učení se zabýváme už v mateřské škole. Přestože se specifické poruchy učení objevují až ve školním věku, již u předškolních dětí je možné zachytit prvotní signály např. nesoustředěnost, menší zručnost, problémy s jemnou a hrubou motorikou a řečí. Tyto příznaky nelze přehlížet, naopak se na problémy zaměřit a věnovat se jim. Tyto děti potřebují zvláštní přístup nejen ve škole, ale hlavně v rodině. Záleží, jakou péči dětem rodiče věnují a zda se jim podaří projevy případných obtíží eliminovat a společně překonat. Podle odborníků diagnostikovaných dětí jsou specifické poruchy učení stále častějším problémem a stávají se celoživotním handicapem.

Existují také různé stimulační programy, které jsou určeny pro děti různých věkových kategorií od čtyř do dvanácti let. Cílem je prevence specifických poruch učení, která spočívá v záměrné stimulaci oslabených kognitivně percepčních a motorických funkcí.

Bakalářská práce má teoretickou a praktickou část. V teoretické části vycházím z odborné literatury, kde se podrobně věnuji terminologickému vymezení specifických poruch učení, jsou v ní popsány teorie příčin vzniku, výskyt specifických poruch učení v populaci, odborná diagnostika specifických poruch učení, konkrétní způsoby prevence a možnosti práce s rizikovými dětmi. V praktické části jsem zvolila kvalitativní šetření, kde se především zaměřím na grafomotoriku, protože u dětí, které vykazují obtíže v této oblasti je potřeba věnovat jim zvláštní pozornost. Zaměřím se na tři děti předškolního věku, který mají odklad školní docházky, nebo jim byl v letošním roce navrhnut. Děti vypracovávají devět grafomotorických listů, které následně vyhodnotím.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Předškolním věkem se označuje období od tří do šesti let. Většina dětí je natolik fyzicky, psychicky a sociálně zralá, že může zahájit docházku do mateřské školy. Vývoj psychomotoriky dále pokračuje a zdokonaluje se v oblasti jemné motoriky a individuálních možností a schopností. V souvislosti s rozvojem myšlení se rozvíjí logické myšlení a dítě začíná chápat abstraktní pojmy a je schopno zevšeobecnování. Děti si začínají vytvářet svůj vlastní názor na svět. V tomto věku je psychika vystavena zvýšené zátěži a období z hlediska řeči je označováno jako kritické. Předškolní děti bývají plné energie, jsou zvědavé a pro vše nadšené. Zkouší hranice, kam až mohou jít, propadají záchvatu umíněnosti, vzdoru a hádání, někdy i útočnosti a agresivitě. Ve všem co v tomto období děti dělají, se projevuje kreativita a fantazie. Mohou to být hry, cvičení, malování nebo vyprávění. Nejčastější a nejpřirozenější činností dítěte je hra. *„Předškolní děti jsou velmi pevně přesvědčeny o pravdivosti svých názorů“* (Allen, Marotz, 2002, s. 99). Mnoho dětí v tomto věku navštěvuje MŠ, která jim poskytuje podpůrné a rozvíjející činnosti a vytváří také prostor, kde mohou naplnit své rozvojové schopnosti. Rozvíjí se intelekt a výrazně se rozšiřuje slovní zásoba. Děti se začínají přesněji vyjadřovat, lépe řeší problémy a dál rozvíjí konverzaci. Do určité míry už dokážou plánovat dopředu. Kamarádi nabývají na důležitosti. Rádi si hrají ve skupině s jinými dětmi a věnují se kolektivním činnostem. Začínají si uvědomovat svojí individualitu. V předškolním věku je vhodné rozvíjet schopnosti, na jejichž podkladě se v budoucnu potřebné dovednosti a vědomosti utvářejí. Pro čtení a psaní je důležité rozvíjet především řeč, zrakové a sluchové vnímání a prostorovou orientaci. Pro psaní je velice důležitá oblast grafomotoriky (Bednářová, Šmardová, 2006)

1.1 ROZVOJ PAMĚTI, POZORNOSTI, PŘEDSTAVIVOSTI A ŘEČOVÝCH DOVEDNOSTÍ

Důležité jsou aktivity, které rozvíjejí paměť, představivost, pozornost a řečové dovednosti dítěte.

Kimovy hry (k procvičování zrakové paměti) jsou nejlepší formou pro rozvoj paměti a pozornosti. Můžeme použít hry například „CO CHYBÍ?“ (z určitého počtu předmětů či hraček jeden odebereme). „CO TU BYLO?“ (ukážeme dítěti čtyři až šest předmětů, pak je zakryjeme šátkem a dítě musí vyjmenovat předměty, které si zapamatovalo). Dítěti dáme několik hraček různých velikostí, které by mělo srovnat od nejmenšího po největší. Pro děti je také zajímavé, když jim přečteme pohádku a ony ji mají převyprávět. Nebo vyprávíme příběh a vždy, když uslyší předem smluvené slovo, tlesknou. Paměť a pozornost rozvíjíme také učením básniček, říkanek a písniček (Jucovičová, Žáčková, 2014).

1.2 MOTORICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Motorické schopnosti v nejranějším dětství jsou čistě reflexivní, to znamená, že pohyby, které jedinec vykonává, vycházejí z impulzů nervového systému a nemůže je ovládat vůlí. Mizí s tím, jak se u dítěte rozvíjí vědomé ovládání pohybů. Motorický vývoj se řídí třemi principy:

- **Sefalokaudální:** zpevňování kostí (osifikace) a vývoj svalů. Dítě se naučí ovládat svaly od hlavy směrem dolů až k prstům na nohou.
- **Proximodistální:** zpevňování kostí, s následným vývojem svalů a dítěte ovládat svaly v centrální části trupu a dál směrem ke končetinám (rukám a nohám).
- **Kultivační:** vývoj svalů postupuje od obecného ke specifickému. Kultivování hrubé motoriky, pokus hodů míčem, běh. Kultivování jemné motoriky, skládání kostek, čmárání nebo jíst lžičkou.

„Motorický vývoj vypovídá o schopnosti dítěte pohybovat se a ovládat různé části těla. Postup motorického vývoje závisí na zralosti mozku, smyslového vnímání, množství svalových vláken, zdravém nervovém systému a na příležitostech k procvičování

motoriky“ (Allen, Marotz, 2002, s. 29). Sledujeme plynulost pohybů rukou a nohou, jejich koordinace a elegance, držení těla a hlavy a orientace v prostoru, chůze se automatizuje. Dítě si osvojuje náročnější pohyby, které vyžadují jeho soustředěnost a pozornost a koordinaci rozličných drobných pohybů jednotlivých svalů a svalových skupin. „*Vývoj obou skupin svalů je vzájemně velmi úzce provázán*“ (Kutálková, 2014, s. 22). U předškolních dětí se vyznačuje pohybový vývoj určitou propojeností hrubé a jemné motoriky, motoriky mluvidel i motoriky očních pohybů. Podobně s pohybem spojený i hmatový tip paměti tzn. šikovnost rukou. Dětem bychom měli dopřát dostatečné množství příležitosti ke kresbě a různým ručním pracím. Motorika má vliv na zdravotní stav. Chybné návyky z dětství se promítají do zdravotního stavu po celý život jedince. Pohybová neobratnost či opoždění často ovlivňují vývoj dalších funkcí, zapojení do kolektivu, zúžený výběr tělesných aktivit v důsledku pohybové neobratnosti, potíže ve psaní – čitelnost, rychlost psaní, úprava (Allen, Marotz, 2002).

1.2.1 LATERALITA

Lateralita znamená přednostní užívání jednoho z párových orgánů pohybového (ruce, nohy), nebo smyslového ústrojí (oči, uši). Je určena genotypem, je vrozená na podkladě neurofyziického vývoje dítěte, nebo dědičnosti. Leváctví a praváctví je kontinuum, které směřuje od vyhraněného praváctví na jedné straně, přes nižší stupeň vyhraněnosti ambidextrií (obourukosti) a pokračují přes méně vyhraněné leváctví, k leváctví vyhraněnému.

Vývoj laterality se utváří od narození dítěte. Prezentace končetin se začíná vyhraňovat ve čtyř až pěti letech. Konečné stádium laterální vyhraněnosti by se mělo ustálit nejpozději do deseti let dítěte (Matějček, 1987).

Při nástupu do školy je vhodné použít test laterality, kterým se dá vyvrátit podezření na specifické poruchy učení, stavy dětské obrny aj., neboť zkřížená lateralita může být příčinou vyskytujících se projevů u specifických poruch učení. Průběh zkoušek by měl probíhat tak, aby každá z končetin měla stejnou příležitost manipulovat s danou pomůckou. Testování má probíhat individuálně a mělo by působit jako hra (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

Druhy laterality:

- **Překřížená laterality** – stranová asymetrie jednoho párového orgánu od druhého. Příkladem je pravěké dítě, avšak dominance ruky je levá.
- **Souhlasná laterality** – převažuje jedna strana všech párových orgánů.
- **Neurčitá laterality (nevyhraněná)** – je charakteristická jednou neurčitě proměnnou, kterou může být oko či ruka a druhou s vyhraněnou dominancí.

Pokud se u levorukého dítěte trvá na praváctví, může se počítat s velkými problémy v jeho vývoji. Motorický neklid, nebo změna povahy a chování a výkyvy ve výsledcích školní práce a pozornosti, nebo celkovému zhoršení prospěchu a poklesu inteligence. Normální vývoj praváctví a leváctví ovlivňuje utváření celé osobnosti dítěte, tento rys je třeba včas rozpoznat a zdravě rozvíjet. V dnešní době bychom se neměli setkávat s přecvičováním levorukých dětí, ale respektovat jejich přirozenou laterality (Matějček, 2011).

1.2.2 HRUBÁ A JEMNÁ MOTORIKA

„Základní pohyby při psaní a kreslení vycházejí z hrubé motoriky, z pohybu velkých kloubů. Proto pokud se dítěti kreslení nedaří, je hrubá motorika první oblastí, na kterou je dobré se zaměřit. Je třeba mít na paměti, že z rozvoje hrubé motoriky vychází rozvoj motoriky jemné, z té pak rozvoj grafomotoriky“ (Bednářová, Šmardová, 2006, str. 44). Hrubou motoriku podporujeme především pohybovými aktivitami, kde se zapojují klouby (ramena, lokty, zápěstí), například: chůze, běh, seskakování, přelézání, podlézání, udržování rovnováhy při chůzi přes lavičku, chůze po schodech, stoje a skákání na jedné noze, skákání přes švihadlo, lezení, házení a chytání míče, protahovací cviky (krouživé pohyby zápěstí, loktů a ramen), vysávání... Tyto činnosti jsou přípravou pro uvolnění kloubů. Pokud dítě tyto činnosti nezvládá a jeho obratnost se odlišuje od vrstevníků, potom je potřebné umožnit mu dostatek pohybu, možností běhání venku a her s ostatními dětmi. Tyto spontánní aktivity můžeme doplnit o cvičení v tělocvičně různým rytmickým cvičením, nebo cvičením rodičů s dětmi. Pokud

pohyblivé potíže nadále trvají, je třeba konzultace s odborníkem (rehabilitačním pracovníkem, lékařem) a zahájit odpovídající cvičení rehabilitačního tělocviku (Bednářová, Šmardová, 2006).

„Vývoj jemné motoriky vychází z motoriky hrubé. Pohyb ruky postupuje od ramene k prstům“ (Zelinková, 2001, s. 52). Jemná motorika pomáhá zpevnit potřebné svalstvo ruky, uvolnit nežádoucí svalová napětí, zdokonalit pohybovou dovednost a souhrn jednotlivých pohybů, případně jejich propojení s ostatními smysly, zrakem a pohybem (Jucovičová, Žáčková, 2014). *„Jemná motorika se také týká zejména obratnosti rukou a mluvidel. Vývoj obou skupin svalů je vzájemně velmi úzce provázán. Není náhodou, že dítě obvykle řekne své první slovo v době, kdy začíná chodit a nápadně šikovněji manipulovat s předměty, a začíná více mluvit a přesněji artikulovat v době, kdy začíná kreslit“* (Kutálková, 2014, s. 26). Jemnou motoriku rozvíjíme prostřednictvím pohybu prstů. Jedná se například o modelování, navlékání korálků, oblékání panenek, skládání kostek, stříhání, lepení, skládání puzzlí, trhání a mačkání papíru, uklízení hraček.

1.2.3 GRAFOMOTORIKA A GRAFOMOTORICKÝ VÝVOJ

Pojem grafomotorika je slovo cizího původu, složené z řeckých slov grafó–píši a motus – pohyb (Mlčáková, 2009). Podle Bezděkové grafomotorika představuje souhrn psychomotorických činností, jejichž výsledkem je výkon kreslení a psaní. Není to jen záležitost psacích pohybů ruky, ale je řízeno psychikou. V oblasti grafomotoriky se jedná o osvojení grafémů a fonémů. Častým cvičením lze dosáhnout spojení grafém – foném. Doporučuje se časté obtahování tvarů. Hovoří se o duhovém psaní. V předškolním věku je vhodné zaměřit se i na rozvoj řeči, zrakového a sluchového vnímání, prostorové orientace a celkové motorické obratnosti. Na tomto podkladě se později budou utvářet dovednosti a vědomosti. Úroveň této dovednosti přímo souvisí s vývojem dítěte, kresba je jeho přirozenou součástí (2008, s. 72). Při kreslení dítě zažívá radost z vytváření něčeho nového, protože to řídí jen svou vůlí. Kreslit dítě baví, protože tím vyjadřuje své prožitky. Osobnost dítěte se projevuje tím, jaké používá barvy, tvary i dynamiku pohybu. Z charakteru kresby můžeme zjistit celkovou vývojovou úroveň dítěte. Prozradí nám také jeho zrakové a prostorové vnímání. V souvislosti s grafomotorikou je třeba uvést i vizuomotoriku, protože koordinace pohybu ruky (u postižených to však mohou být ústa nebo nohy)

a oka je důležitým předpokladem pro úspěšné psaní (Bezděková, 2008). Při vývoji grafomotoriky se tato koordinace zdokonaluje a umožní dítěti spontánní grafický projev a později i psaní. Psaní není jen záležitostí psacího pohybu ruky, ale je řízeno psychikou. Rozvoj grafomotoriky bývá sledován u zápisu dítěte do školy při posuzování školní zralosti. Zvláště, ty děti, u nichž pozorujeme nerovnoměrný vývoj jednotlivých složek psychomotoriky, potřebují grafomotorický vývoj podpořit, aby nedošlo k tomu, že téměř veškerou energii spotřebují na samotný akt psaní a nezbývá jim energie na obsah samého. Bývají pomalejší než jejich vrstevníci a obtížně se koncentrují na to, co dělají. Dítě vidí svět kolem sebe, dokáže uchopit psací náčiní a graficky svět ztvárňovat, má motivaci zaznamenat významné zážitky a dojmy. Kvalita grafického projevu se zdokonaluje a ruka se při činnosti uvolňuje. S dítětem prostřednictvím kresby komunikujeme, rehabilitujeme jeho motorické nedostatky a lze kresbu využít jako terapeutický prostředek při řešení problémů. Dítě se učí koncentrovat, aby dokázalo uskutečnit své záměry. Rodina může velmi významně ovlivnit grafomotorický rozvoj dítěte tím, že mu poskytne různorodé podněty, které rozvíjejí hrubou a jemnou motoriku (Looseová, 2001). Z hlediska grafomotoriky je také důležitá lateralita. Obecně jde o vztah pravé a levé strany organismu o odlišnost pravého a levého z párových orgánů. *„Preference ruky má nejvýznamnější vztah ke stranovým nesouměrnostem mozku. Naslouchání řeči aktivuje u praváků levou hemisféru, zatímco u leváků stejné podněty vyvolávají přibližně stejnou aktivaci obou hemisfér“* (Zelinková, 2001, s. 104). Rozlišujeme typy lateralit. Souhlasná – všechny párové orgány převažují na jednu stranu (ruka, noha, oko, ucho). Nevyhraněná (jedinec používá oba orgány stejně.) Překřížená (vedoucí ruka a opačné oko).

Kresba se začíná rozvíjet přibližně ve dvou letech, kdy dítě bere do ruky tužku a těší ho, že zaznamenává stopu. Nezáleží mu na tom, co vznikne, je šťastné, že „písá“. Postupně se graficky vyvíjí (Allen, Marotz, 2002)

- Ve třech letech začíná dítě ovládat čmárání na papíru, napodobí čáry, vertikální, horizontální i kruhové. *„Ve spontánní kresbě dítěte se objevují určité tvary, grafomotorické prvky, jejichž různorodost a náročnost přibývá věkem“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 7). Kresba se pro dítě stává neverbální symbolickou řečí, kterou

vyjadřuje své pocity, přání, obavy a představy, které právě prožívá, zapojuje při tom svou bohatou fantazii. Proto by děti měly mít vždy po ruce papír, pastelky, fixy nebo voskovky, aby mohly malovat vždy, kdy si to přejí. „*Dítě do svých kreseb vkládá sebe sama*“ (Bacus, 2004, s. 77).

- Není nutné ani vhodné dítě do věku čtyř let záměrně vést ke grafomotorickým cvičením. Spíše se zaměřit na rozvoj hrubé motoriky. To znamená dopřát dítěti dostatek pohybu. Kolem čtvrtého roku vznikají první pokusy o ztvárnění lidské postavy. Dítě vytváří „kruh“ jako hlavu a pár vertikálních čar, které představují nohy a ruce. Tak vznikne první namalovaný „hlavonožec“. Oblíbenými kresbami také bývají zvířata, domy, auta a sluníčko. Kresba se omezuje na několik čar, čtyřleté dítě už umí nakreslit křížek.

- V pátém roce dítě opouští lineární znázorňování a přechází ke kresbě dvojdimenzionální, plošné. Proporce hlavy a trupu, délka a připojení končetin nejsou dosud v souladu, trup bývá zobrazován menší než hlava, která zůstává pro dítě nejvýznamnějším. Přichází období realistické kresby. Dítě kreslí podle představy, z paměti. K realistické kresbě náleží ortoskopie, kreslení předmětu zepředu. Záměrně vedeme děti ke grafomotorickým cvičením. Tyto listy by měly obsahovat pro dítě přitažlivou motivaci a odpovídat jeho věku svou nenáročností. Z počátku by mohly používat pracovní sešit „Mezi námi pastelkami“. Stejně staré děti malují obdobným způsobem. Jestli-že některý typický prvek v kresbě dítěte a v dané době chybí, může znamenat možné vývojové nerovnoměrnosti. „*Přitom je třeba dbát na to, že vývoj je nutno vidět vždy jako individuální a že může z časového hlediska probíhat velmi rozdílně-dokonce i u dvojčat*“ (Looseová, 2001, s. 41).

- Kolem šestého roku v kresbě začínáme identifikovat rozdíly v pohlaví postavy, zohledňovat proporce, nechybí obličej s výrazem. Často to bývá úsměv. Kresba má vliv na nácvik psaní (Allen, Marotz, 2005).

1.2.4 VÝZNAM KRESBY

„Dětská kresba představuje originální výpověď o psychickém světě dítěte, pomocí výtvarného projevu můžeme poznat lépe schopnosti dítěte, problémy a v neposlední řadě nám výtvarný projev umožní seznámit se s tím, jak dítě vidí svět, jak reagují a vyrovnávají se se svým okolím. Kreslířská činnost souvisí s vývojem motorickým, rozumovým a s emociální zkušeností dítěte, je tedy pevně svázána s celkem duševního života“ (Šimíčková – Čížková, 2005, s. 76).

Z psychologického hlediska je důležitý celý proces kresby, to jak dítě kreslí, jak drží tužku, jak sedí, jestli používá gumu a jak dlouho mu to trvá. I poznatky dítěte nám mohou mnohé vysvětlit. Kresbu dítě často používá k navázání kontaktu s dospělým.

V arteterapii se kresba využívá jako léčebný prostředek, kde svým dílem vyjadřuje své pocity. V psychologii patří výtvarný projev mezi oblíbené a velmi používané psychometrické i projektní přístupy (Šimíčková – Čížková, 2005).

1.2.5 ZRAKOVÉ A SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ

- Zrakové vnímání

Zrak je nejdůležitějším smyslem člověka. Zrakem přijímáme nejvíce informací z našeho okolí. Smyslovým orgánem je oko. Zrak je zaměřen na vnímání světla, barev, tvarů, určuje poznávání hmotného světa, určuje vzdálenost, podílí se na orientaci v prostoru a je prostředníkem komunikace.

Zrak se vyvíjí již od narození. V prvních dnech vidí dítě neostře, rozmazaně a otáčí se za světlem. Postupně vnímá obrysy obličeje a větší předměty. Vidí zatím jedním okem a zdá se, že dítě šilhá. Dítě zaujímají ty předměty, které se pohybují. Od třetího měsíce začíná dítě zaostřovat, reaguje na barvy a dokáže sledovat předměty, i když jsou v pohybu.

Po půl roce zvyšující pohyblivost dítěte, umožňuje uchopovat hračky, zpřesňuje se koordinace oka a ruky – vizuomotorická koordinace. Děti dokážou zaostřit na delší vzdálenost a dívají se všemi směry.

V předškolním období se zpřesňuje zrakové vnímání, děti rozlišují drobné detaily, poznají předmět bez závislosti na velikosti nebo na jeho barvě (konstantnost vnímání). Předškoláci by měli znát základní barvy, poznávat předměty a odlišit je od ostatních předmětů od komplexního pozadí (vnímání figury a pozadí), (Bednářová, Šmardová, 2011).

- Sluchové vnímání

Sluch je po zraku nejdůležitějším smyslem. Kontakt je s okolním světem zprostředkováván především sluchovými vjemy. Sluch je prostředkem komunikace, ovlivňuje rozvoj řeči i abstraktní myšlení. Při sledování sluchového vnímání se posuzuje zejména úroveň fonemického uvědomování, které má významnou roli při rozvoji řeči a čtení.

Plod v prenatálním období vnímá různé zvuky, které vyvolávají pohybovou reakci. Po narození reaguje dítě na hlasy, ale ostrých zvuků se leká.

Postupně od třetího měsíce se dítě otáčí a hledá matčin hlas, pozorně reaguje, i když ji nevidí. Postupně vyhledává i vzdálenější zdroje zvuku a začíná rozumět jednoduchým slovům, které se častěji používají.

V jednom roce se začíná rozvíjet řeč a dítě zkouší opakovat to, co slyší.

V předškolním období dochází k větší diferenciaci zvuků, elementů řeči. S větší koncentrací pozorností dítěte začne naslouchat a rozlišovat zvuky. Poslouchá písně, říkanky a vnímá rytmus (rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek), (Bednářová, Šmardová, 2011).

1.2.6 PROSTOROVÁ ORIENTACE

Schopnost orientovat se v prostoru kolem nás se významným způsobem na vývoji podílí zrakové a sluchové vnímání, pohybové a hmatové vjemy a lokomoce. Tato schopnost senzomotorického vnímání prostoru se vyvíjí již v prvním roce dítěte, kdy se kojeneček otáčí za zvukem a zaměřuje pozornost na pohybující se předměty.

„V závislosti na rozvoji motoriky se snaží k těmto zdrojům nového poznání přiblížit, dosáhnout na ně, získat o nich další informace. Pohyb tak hraje významnou úlohu

v rozvoji vnímání prostoru, spolu se zrakem a hmatem umožní lépe odhadnout vzdálenost, získat představu velikosti objektů. Blízké objekty se zpravidla zdají dítěti větší, vzdálenější vnímá jako menší. Teprve postupně se učí vnímat perspektivu.“
(Bednářová, Šmardová, 2011, str. 21)

K prostorové představivosti jsou důležité stavebnice, mozaiky, kostky, kdy se dítě snaží objekt prostorově napodobit a stavět podle jednoduché předlohy. Tím dítě zvládá pojmy – nahoře, dole, vpředu, vzadu, první, poslední, uprostřed aj. také předložkové vazby – na, do, před, za, nad, pod, vedle, mezi, vpravo, vlevo.

Pro určení směru a odhad vzdálenosti je pro dítě důležitý pohyb, procházky, výlety a důležité je si s dítětem povídat kam jde, co vidí, kudy jde, pojmenovat směr a upozornit na jednotlivé objekty (Bednářová, Šmardová, 2011).

2 PREPRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Obsahem předškolního vzdělávání je přirozený vývoj dítěte. Předškolní výchova je počátečním stupněm organizované výuky. Má pět oblastí (dítě a jeho tělo, dítě a psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět). Mateřské školy se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, který je daný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Z daného dokumentu, jednotlivá školská zařízení zpracovávají školní vzdělávací plány a z nich tvoří pedagogičtí pracovníci třídní vzdělávací plány. Třídní vzdělávací plány obsahují integrované bloky, témata a podtémata, na které si pedagogové vytvářejí týdenní nebo denní přípravy. V přípravách se objevují očekávané výstupy, dílčí vzdělávací cíle, klíčové kompetence, řízené a neřízené činnosti.

Cíle předškolního vzdělávání se dají rozdělit na dvě podoby, a to na cíle v podobě výstupů a cíle v podobě záměrů. Ty se dále dělí na dvě úrovně. Na úroveň obecnou a úroveň oblastní. Cíle formulované jako výstupy se v obecné úrovni nazývají klíčové kompetence a v oblastní úrovni se nazývají dílčí výstupy. Cíle formulované jako záměry se v obecné úrovni nazývají rámcové cíle a v oblastní úrovni dílčí cíle v oblastech. Všechny tyto kategorie se vzájemně propojují (RVP PV, 2018 - online).

2.1 ŠKOLNÍ ZRALOST

V souvislosti s nástupem do základní školy, se setkáváme s pojmem školní zralost, je to nejdůležitější předpoklad úspěšnosti ve škole. Vyjadřuje optimální somato-psycho-sociální vývoj dítěte. Vývojové změny jsou podmíněny zráním centrálního nervového systému a učení. Přijatelná adaptace na základní škole vyžaduje určitý stupeň rozvoje, zrání i učení se nových věcí a dosažení určité úrovně autoregulace. Umožňuje dítěti bez obtíží se účastnit společného vyučování ve třídě, kde bude plnit požadavky, které na ně klade škola. Jeho mentální vývoj by měl být na úrovni, která mu umožňuje učit se základům čtení, psaní a počítání. Sžít se se školním kolektivem a podřídit se požadavkům učitele. Na konci předškolního věku se stává dítě relativně samostatné, sociálně a emočně přiměřeně zralé s rozvinutými poznávacími procesy, řečí a motorikou.

Školní zralostí se zdůrazňuje aspekt biologický, vnitřní, vycházející z dispoziční složky organismu, či procesu zrání. Jedná se o určitou zralost centrální nervové soustavy, která se projevuje schopností dítěte reagovat na zvýšenou zátěž a koncentrovat pozornost. Na zrání závisí i rozvoj motoriky a somamotorické koordinace zrakového a sluchového vnímání. Pojem školní zralost, zahrnuje celou řadu vzájemně se ovlivňujících oblastí, nad kterými se zamýšlíme před možným nástupem do základní školy.

Posuzování školní zralosti provádějí pediatři při preventivních prohlídkách. Učitelky mateřských škol pozorováním při každodenní praxi (testy vývoje jsou špatným ukazatelem pozdějších schopností, neboť předškolní děti se liší ve svých dovednostech.) Také učitelé při zápisu do první třídy a při pochybnostech doporučují psychologické vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

Mezi druhy školní zralosti patří:

- Kognitivní zralost (řeč, zrak, sluch, paměť, myšlení, pozornost, základní znalosti, vývoj sebevědomí a manuální zralost)
- Fyzická zralost (grafomotorika, lateralita, hrubá a jemná motorika)
- Emočně – sociální zralost (sociální prostředí)
- Školní nezralost (dědičnost, nepříznivý nitroděložní vývoj dítěte, komplikace při porodu, nepříznivý vývoj dítěte a lehká mozková dysfunkce), (Matějček, 2011).

2.1.1 ÚLOHA MATEŘSKÉ ŠKOLY

Mateřská škola je instituce, jež podporuje rozvoj nejdůležitějších schopností. Výchovně vzdělávací funkce mateřských škol, spočívá vtom, že se dítě systematicky připravuje na školní docházku. Mateřskou školu mohou navštěvovat děti od dvou do šesti let. Od pěti let je předškolní docházka povinná.

Předškolní vzdělávání není povinné, ale výchovné se vzdělávacím zaměřením. Pomocí her a různých činností mateřská škola pomáhá v rozvoji dítěte s nerovnoměrně rozvinutými schopnostmi.

Vhodným vedením a pravidelností (která navodí příjemné očekávání a pocit uspokojení a jistoty), podporuje učitelka mateřské školy přirozenou zvědavost a připravuje přiměřené množství podnětů a motivací tak, aby nedošlo k přetížení nebo nedostatků podnětů (deprivace). Deprivace může vést ke zpomalení vývoje dítěte. Sociální klima v mateřské škole by mělo být pozitivní a poskytnout uplatnění a zázemí pro všechny děti v kolektivu, kde paní učitelka poskytuje pocit jistoty a projevuje svou náklonnost všem dětem a je na ni spolehnutí. V mateřské škole se děti učí vztahu k dalším osobám, k paní učitelce i ke svým vrstevníkům. Pozitivní vztahy podporují prosociální chování a podporují schopnost spolupráce ((Krejčová, Bodnárová, 2014).

Ve věku tří let dítěte převládá spontánní hra, která je postupně rozšířena didaktickými hrami. U didaktických her se děti záměrně učí hravou formou rozvíjet poznávací schopnosti a funkce. Prostřednictvím volné hry dochází ke spontánnímu učení. Hraje tou nejpřirozenější a nejdůležitější činností, ve které dítě rozvíjí svojí osobnost. Hra přináší dítěti radost a pocit seberealizace.

Mateřská škola by měla povzbuzovat dítě v posilování svého já, neboť uvědomování si vlastního já je přirozený proces. Při necitlivém vedení, může u dítěte nastat období vzdoru a negativismu.

K posouzení k průběhu vývoje u předškolních dětí je důležitá pedagogická diagnostika zajišťovaná mateřskou školou. Učitelka mateřské školy využívá v každodenní práci s dětmi pozorování, analýzu hry, rozhovor a kresby. Potom vyhodnocuje výsledky, aby mohla porovnat konkrétní dítě s modelem vývoje dětské osobnosti. Cílem je posuzování vývoje dítěte (Kutálková, 2011).

2.1.2 ÚLOHA RODINY

Rodina je považována za nejdůležitější skupinu, ve které člověk žije, poskytuje zázemí potřebné ke společenské seberealizaci a je zdrojem specifického systému hodnot a jejich preference a ty ovlivňují chování členů rodiny. Rodina formuje jedince v průběhu jeho vývoje. Může se stát sama sobě zátěží, kde zejména u dětí může dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje, i zdrojem vzniku a rozvoje různých psychických problémů (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

Pokud rodiče pozorují u svého dítěte nějaké potíže, nebo se od ostatních dětí liší, je třeba navštívit pediatra nebo pedagogicko – psychologickou poradnu. Určí – li lékař dítěti diagnózu, podá rodičům důležité informace o problému a doporučí odbornou pomoc.

Každá odchylka, nebo zvláštnost dítěte, ať už tělesný, povahová, nebo jiná vytváří náročnější životní situace a pro rodiče náročnější a odpovědnější výchovnou situaci. Pozitivní vztah mezi rodiči a dítětem je velice důležitý, rodiče svým vztahem k dítěti dokazují, že o dítě mají zájem a jsou připraveni ho podporovat a pomáhat mu. Děti s jakýmkoli handicapem mají stejné problémy jako děti zdravé, potřebují stejné množství lásky a pocit jistoty. Rodiče dětí různých poruch by měli vědět, jak ke svému dítěti postupovat. Příliš úzkostná péče dítěti neprospívá. Důležitá je jednotná výchova obou rodičů. Rodiče do doby, než dítě začne navštěvovat základní školu, vůbec netuší, že jejich dítě může trpět nějakou poruchou učení. Některým dětem budou stačit pouze nápravná cvičení a systematická školní příprava, jiné děti musejí docházet do poradny na nápravu. Velmi důležité je vysvětlit dítěti jejich problém. Rodina by měla dítěti nabídnout volnočasové aktivity a příjemné zážitky, kde se může dítě prosadit (Kirbyová, 2000).

2.1.3 ÚLOHA ZÁPISU

Součástí zápisu je pohovor s dítětem, jeho úloha spočívá ve vytipování školsky nezralých dětí. Zápis by neměl být traumatizující, neboť dítě je v cizím prostředí a může pro něj být těžké překonat trému. Proto se mohou do jednotlivých aktivit zapojit i rodiče.

Při pohovoru s dítětem učitelé získávají ucelený obzor o zralosti dítěte pro nástup do školy. Děti by měly pozdravit, představit se, říci adresu bydliště a odpovídat na otázky, které jim pokládá učitel. Dále by měl nakreslit obrázek, který mu určí učitel.

Cílem rozhovoru s budoucím školákem je posoudit emoční a sociální složky. Emoční a sociální složky, zhodnotit řečové dovednosti a správné držení tužky při kresbě. Zjistit míru pozornosti, vnímání, soustředěnosti, vývoje rozumových schopností a dalších dovedností důležitých pro úspěšný start ve škole (Krejčová, Bodnárová, 2014).

2.1.4 DIAGNOSTIKA PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNY

Pedagogicko – psychologické poradny se specializují na problematiku přípravy školní výuky a soustřeďují se na poruchy učení. V pedagogicko-psychologické poradně probíhá komplexní vyšetření jednotlivým dětem, kterým bylo doporučeno vyšetření z důvodu odkladu školní docházky, nebo nerovnoměrného vývoje (Zelinková, 2008).

Psycholog vyšetřuje rozumové schopnosti (intelekt) a problémy ve vývoji osobnosti. Speciální pedagog se zaměřuje na školní dovednosti jako je čtení, psaní, počítání, řečové dovednosti, grafomotoriku a na zjištění příčin a poruch učení a chování. Dítě je při provádění diagnostiky samo. Rodiče jsou přítomni jen u anamnestického rozhovoru. Po stanovení diagnózy je rodičům vydána zpráva z vyšetření a měla by obsahovat nejen výsledky z vyšetření, ale také základní doporučení pro práci s dítětem doma i ve školním prostředí (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

3 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ

Podle definice odborníků jsou specifické poruchy učení souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi, při takových dovednostech jako je mluvení, čtení, psaní a počítání. Způsobují problémy v rámci vzdělávacího procesu, kdy postižení projevuje nedostatečně rozvinuté schopnosti, což jim způsobuje výukové obtíže. Specifické poruchy učení mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrálního nervového systému (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014).

Společným znakem všech uvedených poruch učení je předpona dys- (značí deformaci, nedokonalost), která je připojena ke slovnímu základu činností, jimiž jsou děti postiženy a zároveň odlišují poruchy specifické od poruch nespecifických.

Poruchy učení nepostihují pouze oblast školských dovedností, ale také to mohou být pocity méněcennosti, neúspěchy ve výuce, poruchy soustředění, poruchy sluchového vnímání prostorové orientace, vnímání a reprodukce rytmu, poruchy řeči a zrakového vnímání.

Prvořadým úkolem rodičů, pedagogů i psychologů je pomoci dětem, aby byly schopny se adekvátně adaptovat. Dítě se specifickými poruchami učení potřebuje jiný přístup při zprostředkovávání informací, a proto je třeba pro každého jednotlivého žáka najít různé postupy výuky, aby mu jeho problémy neomezovaly život. Poruchy učení je třeba diagnostikovat, neboť stěžují orientaci dětí ve škole, v životě i ve společnosti (Jucovičová, Žáčková, 2014).

3.1 TEORIE PŘÍČIN VZNIKU PORUCH

Etiologie se zabývá příčinami specifických poruch učení. Je ovlivněna jednotlivými přístupy vědců, kteří se zaměřují na neurofyziologické, psychologické, speciálně pedagogické, sociologické i lingvistické kořeny tohoto problému. Někteří badatelé se soustřeďují na specifickou funkci mozkových hemisfér, jiní hledají důvod v genetické bázi (Zelinková, 2008).

- **Dědičnost:** Genetické faktory hrají při vzniku specifických poruch učení svou roli. Potíže s učením převládají u chlapců oproti dívkám v poměru 3:1. V mnoha případech hrají značnou roli chromozomy typu X (Matějček a kol, 1999).
- **Nepříznivý nitroděložní vývoj dítěte:** Negativní vliv na nitroděložní vývoj dítěte mají léky, drogy, alkohol, kouření, virová infekce aj.
- **Komplikace při porodu:** Těžký porod s přidušením, novorozenecká žloutenka.
- **Nepříznivý vývoj dítěte:** Infekční onemocnění, úraz hlavy apod. Nedostatek potřebných podnětů: Špatné rodinné prostředí.
- **Lehká mozková dysfunkce:** *„V mozku je obsaženo velké množství chemických látek zvaných neurotransmitery, které zabezpečují kontrolu fungování mozku předávkováním podnětů mezi nervovými buňkami. Tato teorie vysvětluje specifické poruchy učení na základě abnormalit ve vlastnostech a množství těchto neurotransmiterů. Takové abnormality narušují schopnost mozku učit se. K popsání této abnormální funkce užíváme termínu dysfunkce, abychom ji jasně odlišili od poškození mozku a malformace. Chemické abnormality mohou být výsledkem genetických poruch, neboť vznik těchto látek v mozku je řízen geneticky.“* (Selikowitz, 2000, s. 37)
- **Malformace mozku:** Určité části mozku byly deformovány během vývoje plodu. Malformace změni umístění a rozdělení nervových buněk, což zapříčiní nižší efektivitu mozku při učení.
- **Selhání mozkové dominance:** Specifické poruchy učení jsou způsobeny tím, že jedna polovina mozku se nestane dominantní nad druhou. Aby bylo dítě schopno se správně učit, musí jedna mozková hemisféra dominovat nad druhou, což značí, že se musí specializovat na určité funkce, zejména řečové. Když se dominance neobjeví, dochází ke zmatkům a zpoždění (Zelinková, 1994).

3.2 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ

V odborné literatuře se můžeme setkat v oblasti terminologického vymezení specifických poruch učení k značné nejednotnosti. Historickou záležitostí jsou definice na úrovni behaviorální, nyní převládají definice na úrovni psychologické.

„Specifické poruchy učení znamenají poruchu v jednom nebo více základních psychických procesech, zahrnujících porozumění nebo používání jazyka, mluveného nebo psaného, která se může projevit v nedokonalé schopnosti naslouchat, myslet, mluvit, číst, psát nebo provádět matematické výpočty. Termín zahrnuje takové podmínky, jako jsou percepční nedostatky, mozková poranění, lehké mozkové dysfunkce, dyslexie a vývojová afázie. Termín nezahrnuje jedince s problémy učení, které jsou primárně důsledkem zrakového, sluchového nebo motorického handicapu, mentální retardace, emočního narušení nebo kulturně či ekonomicky znevýhodněného prostředí.“ (např. Spear-Swerling, 1999, s. 253, IN: Pokorná, 2010, s. 18)

„Poruchy učení je termín označující heterogenní skupinu potíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto potíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy. Ačkoliv se poruchy učení mohou vyskytovat souběžně s jinými handicapujícími podmínkami (např.: sensorická postižení, mentální retardace, poruchy chování) nebo vnějšími vlivy (např.: kulturní odlišnosti, nedostatečné, popř. neúměrné vedení), nejsou poruchy učení přímým důsledkem těchto podmínek nebo vlivů.“ (Zelinková, 2003, s. 10)

3.3 KLASIFIKACE SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ

Dyslexie je nejnámější a nejstarší poruchou učení, je to specifická porucha čtení, má biomedicínské příčiny a provází ji deficit ve vývoji poznávacích procesů, a mívá důsledky i v emocionální a sociální oblasti. Projevuje se neschopností naučit se číst běžnými výukovými metodami, většinou se neobjevuje dříve, než ve druhém ročníku základní školy (každí dítě potřebuje na osvojení čtení, psaní a počítání individuální čas), (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Dysgrafie je specifická porucha písemného projevu. Projevuje se ve zrakovém vnímání, prostorové orientaci, představivosti, pozornosti, paměti nebo smyslu pro rytmus. Obtíže vznikají při nevyhraněné nebo zkřížené lateralitě a přecvičovaném praváctví či leváctví (Krejčová, Bodnárová, 2014).

Dyskalkulie je specifická porucha matematických schopností a aritmetiky. Projevuje se narušenou schopností při manipulaci matematických operací, sčítání, odčítání, násobení, dělení, matematické představy, nedostatečné osvojování násobilky, matematické představy a chápání a provádění jednotlivých operací. Dyskalkulie může postihovat všechny, nebo jen některé matematické funkce. Je příčinou problémů v předmětech, kde se využívá matematika (Selikowitz, 2000).

Dysortografie je specifická porucha postihující pravopis, nezahrnuje však celou gramatiku. Je velice úzce spojená s dyslexií a někdy se ani nerozlišuje. Týká se dysortografických jevů, vyznačení délek samohlásek, chyby v měkčení tj. rozlišování slabiky dy – di, ty – ti, ny – ni, záměny podobných písmen, rozlišování sykavek, vynechávání, přidávání, přesmykování písmen, slabik, hranice slov v písmu (žák píše více slov dohromady), (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Nesprávná výslovnost se nazývá dyslalie čili patlavost. Rozlišujeme patlavost hláskovou, kdy jsou postiženy jednotlivé artikulémy, tj. jednotlivé hlásky. Dítě některé hlásky úplně vynechává (mogilálie). Zaměňuje hlásku za hlásku jinou (paralálie). Tvoří určité hlásky nesprávným způsobem také proto, že převládají navyklé kinestetické výslovnostní vzorce. Tato porucha výslovnosti se označuje příponou – ismus připojenou k řeckému názvu hlásky např. odlišná hlásky S se označuje jako sigmatismus. Mnohačetnou patlavost, která postihuje, většinu hlásek označujeme tetismus (Sovák, 1965).

3.4 PREVENCE A PREDIKACE RIZIK SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ

Rizikové děti, u kterých se projevuje např. opožděný vývoj řeči, menší slovní zásoba, obtíže v motorice a grafomotorice, neurotické obtíže, koncentrace pozornosti, nebo poruchy chování je třeba včas podchytit hlavně rodiči, kteří jsou odpovědní za vztah dítěte ke vzdělávání a za předcházení jeho obtížím ve výuce. Preventivními opatřeními se často může předejít specifickým obtížím v základní škole a předejít negativním následkům (Metějček, 2011).

K prevenci možného rozvoje specifických poruch učení u dítěte také přispívá mateřská škola svojí prací s dětmi, která pouze doplňuje péči rodičů. Učitel má odborné vzdělání, bohatší zkušenosti s dětmi a má možnost děti srovnávat. Informace učitelů, by měli rodiče brát vážně. Problémy je třeba řešit okamžitě. *„V předškolním věku probíhá náprava většinou pomocí hry, takže dítě často ani nepostřehne, že ho něco učíte, ale zároveň je velmi vnímavé a vše probíhá poměrně nenásilně formou hry. V tomto období mu můžete pomoci vytvořit mnoho návyků, které mu později usnadní školní docházku.“* (Krejčová, Bodnárová, 2014, str. 20)

Prevenčními opatřeními znamená předcházet obtížím, které děti prožívají a které samy nedokážou překonat. *„Každá prevence má své specifické znaky, ale také určité společné metody, které se pak vzájemně prolínají a doplňují.“* (Pavlová – Zahalková, 1976, st. 12)

3.4.1 SCREENING RIZIK SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ

U žáků se specifickými poruchami učení bývají často narušeny některé dílčí funkce. Mezi dílčí funkce patří funkce kognitivní, motorické a percepční. Základem pro úspěšnou diagnostiku a reedukaci je důležité určit, které funkce jsou nerozvinuté, poškozené, v jaké kombinaci a v jakém rozsahu.

- Motorické funkce (grafomotorika, senzomotorická koordinace, vizuomotorická koordinace, hrubá a jemná motorika)

- Percepční funkce je rozdělena na sluchové vnímání (sluchová paměť, sluchové rozlišování, vnímání a reprodukce rytmu, sluchová syntéza a sluchová analýza) a zrakové vnímání (zraková paměť, zraková syntéza a zraková analýza, orientace v prostoru, pravolevá orientace)
- Kognitivní funkce (řeč, pozornost, myšlení, paměť a číselné představy)

3.5 MOŽNOST PRÁCE S RIZIKOVÝMI DĚTMI

Prevenici specifických poruch učení může pomoci řada metod a stimulačních programů, které jsou vhodné již pro děti předškolního věku, Tato cvičení slouží ke stimulaci a rozvoji především percepčně motorických (zrakového a sluchového vnímání, prostorové a pravolevé orientace) a kognitivních funkcí (paměť, pozornost, představivost aj.) Práce v ucelených programech probíhá vždy pod vedením speciálního pedagoga, který je v užívání programu proškolen (Krejčová, Bodnárová, 2014).

- **Program KUPREV** je určen pro děti od čtyř do osmi let. Cílem tohoto primárně preventivního programu je zabránit vzniku rizikové skupiny dětí s adaptačními problémy a poskytuje dítěti základní orientaci v čase, prostoru a orientaci. Tento program navštěvuje rodič společně s dítětem,
- **Program KUPOZ.** „*Další možností je program Kupoz, který se soustředí na rozvoj pozornosti, zrakového a sluchového vnímání, paměti, logického myšlení a vyjadřovacích schopností u dětí s obtížemi s pozorností ve věku 8 -12 let.*“ (Krejčová, Bodnárová, 2014, str. 59) Cílem je prevence specifických poruch učení, zlepšení koncentrace pozornosti u hyperaktivních dětí a zrychlení pracovního tempa u dětí hypoaktivních.
- **Program MAXÍK** je určen pro děti od pěti let, které se připravují na vstup do první třídy. Je určen pro předškoláka a děti s odloženou školní docházkou. Jedná se o stimulační program, který pomáhá předškolákům připravit se na vstup do školy, zaměřuje se na rozvoj funkcí v oblasti zrakové a sluchové percepce, nácvik koncentrace

pozornosti, grafomotorických dovedností a odhaluje oslabené funkce dítěte. Rozvíjí základní předpoklady školních dovedností (Poruchy učení – online).

- **Program HYPO** je určen pro děti předškolního věku. Děti systematicky procvičují svoji pozornost, paměť, myšlení a řečové dovednosti, plní předložené úkoly a rozvíjejí své percepčně motorické a kognitivní funkce, které jsou potřebné pro zvládnutí nároků v první třídě (Poruchy učení – online)

Z různých důvodů se mohou zákonní zástupci dítěte rozhodnout o změně základní školy. Poradenský pracovník může pomoci vyhledat základní školu, která je pro dítě vhodnější variantou. Další možností je speciální pedagog, jenž má na starosti péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a poskytuje jim individuální péči ve výuce.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Ve své práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, protože provádím přímé pozorování v mateřské škole, kde analyzuji grafomotorické listy a přímou práci dětí. Cílem je zjistit u dětí deficity dílčích a motorických funkcí a jejich následným procvičováním deficity eliminovat. Zvolila jsem metodu dlouhodobého pozorování, kde pozoruji děti přímo při práci s grafomotorickými listy. Provádím kazuistiku jednotlivých dětí, kde popisuji osobní anamnézu, rodinnou anamnézu a školní anamnézu. U analýzy produktu činnosti popisuji průběh práce dítěte a samotný vypracovaný list. U každého dítěte shrnu poznatky, které jsem zjistila při výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit jaké mají děti předškolního věku v mateřské škole v Kameničkách předmatematické dovednosti, grafomotorické dovednosti a posoudit jejich zrakové vnímání.

Dílčím cílem je zjistit zda děti mají správný úchop psacího náčiní, správnou polohu těla u psaní, dostatečnou soustředěnost a dostatečný přístup k práci.

4.2 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založených na různých tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Creswell,1998, s. 12, In.Hendl, 2005, s. 50)

4.3 METODY VÝZKUMU

4.3.1 POZOROVÁNÍ

V praktické části se zabývám dlouhodobým pozorováním dětí předškolního věku v mateřské škole v Kameničkách. Děti pozoruji při vypracování grafomotorických listů. Pozoruji při tom správný úchop a tlak na psací náčiní, plynulost písma, směr, přesnost, velikost, samostatnost při práci, soustředění, lateralitu, celkový dojem, tempo a správnou polohu těla u psaní.

4.3.2 ANALÝZA DOKUMENTŮ

Analýza je vědecká metoda, která rozčleňuje celky nebo skutečnosti na jednotlivé části a odděluje podstatné od nepodstatného.

Analýzou dokumentů se zabývám u dětí s odkladem školní docházky.

4.3.3 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Případová studie - kazuistika je metodou kvalitativního výzkumu. Jedná se o detailní studium případu. Kazuistika se zaměřuje na určitý objekt, následuje pozorování a popis vývoje a chování (Hendl, 2005).

4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK

Zkoumaný soubor, tvořily předškolní děti, se kterými každodenně pracuji v mateřské škole. Z tohoto souboru byly poté vybrány k podrobnějšímu zkoumání tři děti, u kterých byl stanoven odklad školní docházky a projevíly se u nich určité deficity dílčích funkcí.

4.5 CHARAKTERISTIKA MÍSTA ŠETŘENÍ

Praktickou část jsem prováděla v mateřské škole v Kameničkách u předškolních dětí, kde druhým rokem pracuji. Vesnice jménem Kameničky se nachází na Vysočině. Je to základní devítiletá škola, jejíž součástí je i mateřská škola, kterou navštěvuje 40 dětí. V mateřské škole jsou dvě třídy. V jedné třídě jsou děti od 2 do 4 let.

Ve druhé třídě jsou děti od 5 do 6 let. V mateřské škole pracují tři paní učitelky a jedna paní asistentka, která pomáhá s dvouletými dětmi.

5 PŘÍPADOVÁ STUDIE

5.1 KAZUISTIKA Č. 1 ONDRA

5.1.1 OSOBNÍ ANAMNÉZA

Ondrovi je šest let, narodil se jako chtěné dítě. Od narození neprodělal žádná závažná onemocnění ani žádné jiné závažné úrazy. Prodělal pouze běžné dětské nemoci (např.: angína, chřipka). Od čtyř let navštěvuje logopedickou poradnu kvůli nemluvnosti. Po roce se Ondra rozmluvil a rodiče tak přestali chodit s Ondrou do logopedické poradny. Ondrova řeč je nesprávná (zaměňuje písmena a šišlá), proto mu pedagogičtí pracovníci z mateřské školy doporučili, obnovit návštěvy logopeda. Rodiče trvají na tom, že se sám od sebe zlepší, proto návštěvy logopeda odmítají.

V předškolním věku je konfliktní, agresivní a drzý jak k autoritě, tak i k dětem. Nepsoučá a posmívá se. Jeho hry jsou často spojovány s násilím (boxování, zbraně). Není schopný soustředit se po delší dobu na jednu činnost, proto mu byl navrhnout odklad školní docházky.

5.1.2 RODINNÁ ANAMNÉZA

Ondra pochází z úplné rodiny. Matka je na mateřské dovolené a otec jezdí kvůli práci často do ciziny. Má tři sourozence, jednu starší sestru, která navštěvuje čtvrtou třídu základní školy a dvě mladší sestry. Nejmladší sestře je sedm měsíců a té druhé mladší sestře jsou tři roky (v září 2020 má nastoupit do mateřské školy). Rodina pochází z Borovů u Poličky, ale kvůli předělávání domu na Filipově, kam se mají v březnu 2020 přestěhovat, děti začali navštěvovat Základní školu a Mateřskou školu v Kameničkách už od září 2019. Celá rodina má problém s řečí až na otce. Logopedickou poradnu navštěvoval pouze Ondra. Výchova v rodině je liberální, děti si často mohou dělat, co chtějí. Nezdaví, nepoprosí ani nepoděkují. Rodina vede spory a babičkou, ta má zákaz stýkat se s dětmi, nesmí Ondru vyzvedávat. Babička se pokoušela mluvit s Ondrou v prostorách Mateřské školy, proto ji paní ředitelka musela požádat, aby prostory nenavštěvovala, babičce se to nelíbilo a začala dělat rozruch.

5.1.3 ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Ondra navštěvuje mateřskou školu od tří let. Do Kameniček však nastoupil až v předškolním věku. Ondra se od začátku školního roku v mateřské škole moc nezapojuje do kolektivu, dětem ubližuje, a proto si s ním nikdo nechce hrát. Chodí za paní učitelkou, jestli s ním bude hrát stolní hry. Na začátku školního roku nerad kreslil, neměl rád výtvarnou ani pracovní činnost, kde se po něm chce, aby se soustředil a něco konkrétního udělal. Jeho nejoblíbenější barva byla černá a někdy tmavě modrá nebo tmavě zelená pastelka. Postupně během školního roku si zvykal na práci u stolu a sám začínal ve svých volných chvílích kreslit. Nyní rád kreslí i vybarvuje, ale nevydrží se na činnost dlouho soustředit, proto jeho výrobky nejsou dodělané. Alespoň dvakrát týdně si sám přijde pro omalovánky. Nejraději kreslí vlastní motivy kostry. U pracovních listů se stále nedokáže plně soustředit, spěchá. Začal používat všechny barvy pastelek, jeho výtvarné práce jsou veselejší. Neumí počítat do deseti, při hrách s kostkou si musí počítat na prstech a stále dělá chyby. Neví, jak jde za sebou číselná řada. Od začátku školního roku se zlepšil, ale stále dělá chyby. Při počítání se musí plně soustředit, což je pro něho někdy problém.

5.1.4 ANALÝZA PRODUKTU ČINNOSTI

Pro praktickou část jsem vytvořila 6 grafomotorických listů na papír velikosti A4, které jsou zaměřeny na geometrické tvary, střídání tvarů, spojování stejných číslic nebo písmen, vyhledávání tvarů a psaní grafomotorických prvků. V pracovních listech obsahující grafomotorické prvky jsou listy doplněny krátkou, snadno zapamatovatelnou motivační říkankou, kterou se děti před vypracováním listu naučí a pomůže jim k dosažení lepších výsledků. S říkankou je spojen obrázek, který si po vypracování listu vybarví. Dále jsem použila 3 pracovní listy z knihy *Hravá matematika* (Hatáková, Sokolovská, Kostyánszka). V těchto pracovních listech děti procvičují matematické dovednosti (počítání do deseti a počítání na prstech) a matematické pojmy shodné X neshodné, více X méně, větší X menší.

Každý pracovní list obsahuje motivaci, činnost nápomocnou k vypracování listu (pohybové činnosti, didaktické činnosti, uvolňovací cviky, rozvoj hrubé nebo jemné

motoriky, říkanky atd.) Také obsahuje postup, jak s pracovním listem pracovat. Nakonec je popsán průběh samotné práce jednotlivého dítěte, kde se zaměřuji na správný úchop a tlak na psací náčiní, plynulost písma, směr, přesnost a velikost, samostatnost při práci a soustředění, leváctví, samo o sobě není problém, celkový dojem, tempo a poloha těla u psaní.

- **GEOMETRICKÁ HOUSENKA**

Motivace: Děti si stoupnou za sebe a vytvoří housenku, která se nesmí rozpojit. Pomocí vlastních těl skládají geometrické obrazce a pojmenovávají je.

Postup: Děti mají za úkol pojmenovat tvary, které vidí v housence. Nejdříve obyčejnou tužkou obkreslí jednotlivé tvary a poté je kreslí tak, jak jdou za sebou. V první housence se střídá kruh s trojúhelníkem a ve druhé housence se střídá čtverec s kruhem. Po vyplnění tvarů si děti housenky vybarví.

Ondra je pravák. Úchop psacího náčiní je správný špetkový. Tlak na tužku je silný, hodně tlačí a vede tak silnou stopu. Geometrické tvary neobtahuje, rovnou je kreslí. U první housenky, kde se střídají tvary kruh a trojúhelník kreslí spíše nepravidelné trojúhelníky a místo kruhu obdélník. Tvary nestřídá, kreslí je tak, jak ho napadne. U druhé housenky, kde se střídá tvar čtverce s kruhem, kreslí spíše obdélníky. Kruhy jsou kostřbaté a oválné. Tvary opět nestřídá. Na prvky se nesoustředí, chce to mít co nejrychleji hotové a je mu jedno jaký bude výsledek. Geometrické tvary neumí pojmenovat, pozná pouze kruh a čtverec. U vybarvování přetahuje a tlačí na pastelky. Vybarvuje všemi směry a obrázky nevykresluje pečlivě (hlavy nevybarvil). Poloha těla u kreslení je špatná, má kulatá záda a klečí si na nohou, musí se mu připomínat, jak se sedí u stolu. Práci odevzdal jako první, netrvalo mu vypracovat tento list ani 10 minut. (viz Příloha A)

• ČÍSELNÁ TROJICE

Motivace: Děti vyhledávají stejná čísla na kartičkách a vytvářejí číselné kombinace.

Postup: Děti mají za úkol obtáhnout první sloupec čísel rukou a zkusit čísla pojmenovat. Nakonec mají vyhledat stejná čísla ve třech sloupcích a spojit je barevnou pastelkou.

Ondra neumí počítat od jedné do deseti. Pomáhá si prsty, ale neví, jak jdou čísla za sebou. U motivace, kde měl vytvářet číselné kombinace, se koukal ke kamarádům a podle nich zvládl číselnou řadu. Čísla neumí pojmenovat, pouze je vizuálně rozliší. Všechna čísla má správně spojena. U čísla tři nejdříve spojil první sloupec s druhým, a místo aby druhý sloupec spojil s třetím tak se vrátil zpět k prvnímu a ten spojil se třetím sloupcem. Linie čar jsou kostrbaté a nejsou jedním tahem. U čar je vidět kličkování různými směry. Barvy ze začátku střídal, ale nakonec už spěchal a používal pouze modrou pastelku. U vypracování tohoto listu se nesoustředil, povídal si s kamarády a předváděl se. Celkový dojem listu je chaotický a neúhledný. Vypracovat tento list trvalo 15 minut, kvůli nesoustředěnosti. (viz Příloha B)

• HLEDÁNÍ PÍSMEN

Motivace: Děti, dneska se paní kuchařce rozsypaly písmenka do polévky. Pomůžeme jí je najít? Děti hledají z hromádky písmen ta správná.

Postup: Děti nejdříve obtahují prstem písmena v kroužku, poté je obtáhnou barevnými pastelkami. Po obtažení děti vyhledávají v první polovině listu písmena b, d, p, kde si musejí dávat pozor na kterou stranu je písmeno otočené a v druhé polovině listu vyhledávají písmena m, n, u, kde si musejí dávat pozor na obloučky.

Tlak na tužku je přiměřený, tužku drží volně ne křečovitě. S pracovním tohoto listu si dával záležet, plně se soustředil, ale i tak si pletl písmena b, d. V první polovině listu zakroužkoval všechna písmena p, b, d, ani jedno nezůstalo nevybarvené. Nejlépe si vedl s písmenem p, které všechny zakroužkoval správně – červeně. V druhé polovině listu u kroužkování písmen m, n, u, se mu vedlo velice dobře až na písmeno n, které si pletl s h, ale to je obtížné, proto se to dá akceptovat. Nejlépe mu šla písmena

m a u. Kroužkoval rychle a zbrkle. Velice mě potěšilo, že používal ty barvy, které měl. U vypracování listu se nenechal rozptylovat kamarády a seděl správně u stolu. Vypracovat tento list trvalo 15 minut. (viz Příloha C)

• GEOMETRICKÁ KOMBINACE

Motivace: Děti navlékají korále podle vzorů a barev. Vzory a barvy následně pojmenovávají.

Postup: Děti mají za úkol vybarvit vzor v rámečku a pojmenovat geometrické tvary. Následně podle vzoru vyhledat shodné kombinace a shodně je vybarvit. Neshodné kombinace zůstanou nevybarvené. První polovina listu je lehčí, protože hledají pouze dvojici, u spodní poloviny mají za úkol vyhledat trojici geometrických tvarů.

Ondra se předváděl u motivační činnosti, nespolupracoval, navlékal, jaké chtěl tvary i barvy. Tvary kromě trojúhelníku správně pojmenoval. Kombinace vyhledal správně. Používá tmavé, smutné barvy. U vypracování listu příliš tlačil na pastelku a vybarvoval všemi směry. Nesnažil se, spěchal, aby byl mezi prvními. Na daný úkol se moc nesusoustředil, nechal se rozptylovat každým zvukem v okolí, ať už to bylo upadnutí předmětu, odsunutí židličky nebo ořezávání pastelky. Dětem se posmíval, že to nemají pěkně vypracované a že jsou pomalí. Celkový dojem listu je chaotický, tvary nejsou přesně vybarvené a na papíře se objevují čáry, které tam nemají být. List je ušpiněný. Vypracovat tento list Ondrovi trvalo 10 minut. (viz Příloha D)

• MRÁČEK A SLUNÍČKO

Motivace: Říkanou

Na obloze naší,
mráčkové se mračí.
Smějí se tam sluníčka,
chce to kluk i holčička. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: Spojit čarou dva stejné mraky a dvě stejná sluníčka. Udělat do menšího čtverečku tolik teček, kolik je na obrázku mraků. Namalovat do velkého čtverce ten obrázek, čeho je více, mraků nebo sluníček?

Ondra našel správné dvojice mráčků i správné dvojice sluníček. Do malého čtverečku nakreslil pět koleček, stejný počet jako mráčků. Do velkého čtverce nakreslil mrak, protože je jich o dva více než sluníček. Ondra se na počítání soustředil, pomáhal si počítáním na prstech. Nenechal se vyrušit kamarády. Poloha těla u psaní byla správná, chodidla položena na podlaze, lokty opřené na stole, hlava přiměřeně daleko od papíru a rovná záda. Vypracovat tento list Ondrovi trvalo 5 minut. (viz Příloha E)

• POČÍTÁNÍ NA PRSTECH

Motivace: Říkankou

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
to spočítá každý hned.
Prstíky ti pomohou,
na rukou ne na nohou. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: Vybarvit tolik čtverečků, kolik je v obrázku předmětů. Spojit vybarvené rámečky s obrázky ruky tak, aby počet vybarvených rámečků odpovídal počtu zdvižených prstů

Tlak na tužku je silný. Při vybarvování čtverečků si pomáhal barevnými pastelkami, prsty si ukazoval předměty a postupně stejnou barvou vybarvil čtverečky. Při počítání předmětů si pomáhal ukazováním na prstech a podle vizuálního kontaktu je spojil s obrázky prstů. S pracovním listem si velmi poradil. Po spočítání jednoho obrázku si povídal chvíli s kamarády a potom se zase plně soustředil. Vypracovat tento list mu trvalo 15 minut i s povídáním s kamarády. (viz Příloha F)

• VÍCE X MÉNĚ

Motivace: Říkankou

Jedna, dvě, tři – už to mám,
už jsem velký, počítám.
Spočítám si autíčka,
pomůže mi ručička. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: V prvním řádku vybarvit čeho je více. Ve druhém řádku vybarvit čeho je méně. Ve třetím řádku vybarvit čeho je více. Ve čtvrtém řádku vybarvit největší mašinu.

Ondra správně počítal, kde je více shodných obrázků a kde je méně shodných obrázků. Nákladní a osobní auta vybarvoval rychle, nesnažil se, přetahoval a nevyhrál si s barvami. U lodě se snažil používat více barevných pastelek a kombinovat barvy. V posledním řádku správně vyhledal největší mašinku, vyhrál si s barvami, ale sem tam přetahoval. U vypracování tohoto listu se soustředil pouze na počítání, u vybarvování se nechal rozptylovat okolím. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha G)

- **LETADLO**

Motivace: Říkankou

Letadlo letí,
hledá hodné děti. (zdroj: autor práce, 2020)

Postup: Děti trénují horní smyčku nejdříve ve vzduchu. Poté smyčky obtahují a nakonec sami smyčky kreslí. Po vyplnění listu si děti vybarví obrázek letadla.

Ondra se snažil u obtahování smyček nepřetahovat, ale klepala se mu ruka. Neobtahoval přesně, čáry jsou kostrbaté. Smyčky se mu zmenšovaly, nedodržel řádky. Místo tvaru malého psacího l psal malé psací e. V prvním řádku se mu smyčky povedly nejlépe. V posledním řádku začal spěchat a místo horních smyček psal spodní smyčky a spojovaly se mu dohromady. U vybarvování se snažil nepřetahovat a používat více druhů pastelek. Vypracovat tento list mu trvalo 12 minut. (viz Příloha H)

- **KROKODÝL**

Motivace: Říkankou

Krokodýle velký,
zuby máš jak pilky. (zdroj: autor práce, 2020)

Postup: Děti nejdříve trénují ostré zuby ve vzduchu, poté zuby obtahují na papíře a nakonec je samy kreslí. Po vypracování spodní části listu si děti vybarví krokodýla.

V prvním řádku se Ondra snažil obtahovat zuby přesně, podle předlohy což se mu dařilo. V dalších řádcích obtahoval už rychle, neobtahoval přesně podle předlohy. V prvním řádku se mu jeho vlastní tvorba moc nedařila, místo zubů dělal vlnky. V dalších řádcích už věděl jak na to a zuby měly ostré špičky. Nedodržoval linky, zuby měl slabé i široké. Vypracovat tento list mu trvalo 15 minut. (viz Příloha CH)

5.1.5 SHRNU TÍ

U Ondry je v průběhu školního roku vidět zlepšení ve správném úchopu psacího náčiní. Musí se kontrolovat, jak sedí u stolu, protože si stále sedá na nohy, nebo sedí bokem ke stolu. Zlepšoval se u vypracování listů, u vybarvování obrázků, ale také v soustředění se na činnost. Velkou roli u jeho práce hrála jeho nálada a taky podle toho, vedle koho seděl u stolu (pokud seděl vedle někoho, kdo vyrušoval, tak se nesoustředil a vyrušoval taky). Pokud seděl vedle někoho kdo pečlivě a soustředěně pracoval, tak Ondra pracoval taky tak. Začal používat barevné pastelky a soustředit se na detaily. S řečí žádné pokroky neudělal, rodiče stále odmítají navštěvovat logopeda. Je důležité Ondru dostatečně zabavit, potom nemá čas ubližovat dětem.

5.2 KAZUISTIKA Č. 2 MATĚJ

5.2.1 OSOBNÍ ANAMNÉZA

Matějovi je sedm let. Narodil se jako vysněné dítě. Od narození má zdravotní problémy. Narodil se pouze s jednou ledvinou. Ve čtyřech letech podstoupil operaci srdce, proto musí být opatrný při nárazu do hrudníku. V pěti letech měl zlomenou ruku, po pádu z trampolíny (měl ji 4 týdny v sádře). V šesti letech mu byla diagnostikována alergie na pyl a roztoče.

Mateřskou školu navštěvuje od tří let, ale kvůli zdravotním problémům byl často doma, proto mu byl udělen odklad školní docházky. Při komunikaci se zadržává, skládá jednoduché věty.

5.2.2 RODINNÁ ANAMNÉZA

Matěj pochází z úplné rodiny. Matka se v posledním roce stará o babičku, ze zdravotních důvodů, jinak pracuje jako kuchařka. Otec je truhlář, živnostník. Rodičům se dlouho nedařilo otěhotnět. Matěj měl od malička zdravotní problémy. Když se jim podařilo otěhotnět po druhé, tak jim dítě krátce po porodu zemřelo kvůli zdravotním problémům. Po všech událostech, které si zažili, si Matěje hýčkají, rozmazlují ho. Všechno za něj dělají, pomáhají mu s oblékáním, všechno mu kupují, může si dělat, co chce, když něco dělat nechce tak nemusí. Rodiče nejsou ve výchově důslední, ale jsou ochránářský. Matějovi se věnují, hrají s ním stolní hry a doprovází ho na hokejové tréninky. Nyní se rodiče snaží znovu otěhotnět.

5.2.3 ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Neschopnost soustředění se po delší dobu. Ruší děti v komunitním kruhu tím, že nevydrží sedět. Neposlouchá instrukce a potom neví, co má dělat. Nepamatuje si, co dělal den předem (například co dělal o víkendu). U výtvarné a pracovní činnosti se často „opičí“ po dětech. Není pečlivý, je mu jedno co jak udělá, hlavně aby si už mohl jít hrát a zlobit. Vypracovávat pracovní listy ho nebaví, všechno mu dlouho trvá a potom se snaží smlouvat, jestli by to nemohl dodělat jindy, protože ostatní děti si už hrají.

5.2.4 ANALÝZA PRODUKTU ČINNOSTI

• GEOMETRICKÁ HOUSENKA

Motivace: Děti si stoupnou za sebe a vytvoří housenku, která se nesmí rozpojit. Pomocí vlastních těl skládají geometrické obrazce a pojmenovávají je.

Postup: Děti mají za úkol pojmenovat tvary, které vidí v housence. Nejdříve obyčejnou tužkou obkreslí jednotlivé tvary a poté je kreslí tak, jak jdou za sebou. V první housence se střídá kruh s trojúhelníkem a ve druhé housence se střídá čtverec s kruhem. Po vyplnění tvarů si děti housenky vybarví.

Matěj je pravák. Úchop psacího náčiní je správný špetkový. Tlak na tužku je přiměřený. Geometrické tvary správně pojmenoval. Při obtahování tvarů se snažil nepřetahovat a obkreslovat podle předlohy, ale u trojúhelníku se mu nedařilo. Geometrické tvary správně střídal. Všechny tvary se mu povedli nakreslit, s žádným neměl problém. U vybarvování používal veselé barvy. Začal vybarvovat spodní housenku, u které se snažil, nepřetahoval a pečlivě ji ze začátku vybarvoval. Po chvíli ho to už přestalo bavit a druhou polovinu i s horní housenkou odbyl, začal přetahovat a už nevybarvoval pečlivě. U tohoto pracovního listu se ze začátku soustředil, ale potom to chtěl urychlit, aby si mohl jít hrát. Poloha těla u psaní je správná, chodidla jsou položena na podlaze, záda má rovná, lokty opřena na stole a hlavu přiměřeně daleko od papíru. Vypracovat list mu trvalo 15 minut. (viz Příloha I)

• ČÍSELNÁ TROJICE

Motivace: Děti vyhledávají stejná čísla na kartičkách a vytvářejí číselné kombinace.

Postup: Děti mají za úkol obtáhnout první sloupec čísel rukou a zkusit čísla pojmenovat. Nakonec mají vyhledat stejná čísla ve třech sloupcích a spojit je barevnou pastelkou.

Matěj se u obkreslování čísel nadržel vyznačené předlohy. Někdy mu uklouzla ruka a písmena jsou kostrbatá. Na každé číslo použil jinou barvu nebo alespoň jiný odstín barvy. Všechna čísla spojil správně. Čáry, které mezi jednotlivými čísly vedl, nejsou rovné, ale křivé. Ne všechny čáry jsou jedním tahem, čtyři čáry napojoval. Na list

se soustředil pouze při obtahování čísel, potom chtěl svoji práci urychlit a začal spěchat. List je veselý a barevný. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha J)

• HLEDÁNÍ PÍSMEN

Motivace: Děti, dneska se paní kuchařce rozsypaly písmenka do polévky. Pomůžeme jí je najít? Děti hledají z hromádky písmenek ta správná.

Postup: Děti nejdříve obtahují prstem písmena v kroužku, poté je obtáhnou barevnými pastelkami. Po obtažení děti vyhledávají v první polovině listu písmena b, d, p, kde si musejí dávat pozor na kterou stranu je písmeno otočené a v druhé polovině listu vyhledávají písmena m, n, u, kde si musejí dávat pozor na obloučky.

Tlak na tužku je přiměřený, tužku drží volně ne křečovitě. S tímto pracovním listem si poradil docela dobře, někdy zakroužkoval písmeno jinou barvou, než měl, ale většinu z nich si opravil. V první polovině listu, kde měl kroužkovat p – červeně, b – žlutě a d – modře mu šlo nejlépe písmeno p. Písmena b a d se mu pletli. V druhé polovině listu kdy měl kroužkovat m – oranžově, n – zeleně a u – fialově, zapomněl zakroužkovat jedno u, a kroužkoval zeleně i h, které si pletl, s písmenem n. V obou polovinách kroužkoval všechna zakroužkovaná písmena, nerozlišoval list na dvě části. Poloha těla u psaní je nesprávná, chodidla nemá opřena na podlaze, protože si na jedné noze sedí a hlavu má blízko papíru. U vypracování listu se nechal rozptylovat a povídal si s kamarády. Vypracovat tento list trvalo 15 minut. (viz příloha K)

• GEOMETRICKÁ KOMBINACE

Motivace: Děti navlékají korále podle vzorů a barev. Vzory a barvy následně pojmenovávají.

Postup: Děti mají za úkol vybarvit vzor v rámečku a pojmenovat geometrické tvary. Následně podle vzoru vyhledat shodné kombinace a shodně je vybarvit. Neshodné kombinace zůstanou nevybarvené. První polovina listu je lehčí, protože hledají pouze dvojici, u spodní poloviny mají za úkol vyhledat trojici geometrických tvar.

Tlak na tužku je silný. Geometrické tvary správně pojmenoval. Kombinace vyhledal správně podle vzoru. U vybarvování se snažil pečlivě vybarvovat a nepřetahovat.

Přetahoval minimálně. Barevné kombinace se mu podařilo sladit, pouze modrá barva trochu vyčnívá. Vybarvuje všemi směry. U vypracování listu se plně soustředil, nenechal se rozptylovat rušivými elementy jako je upadnutí pastelky nebo kašlání. Celkový dojem je velice dobrý, papír je čistý, veselý, teplý. Poloha těla u kreslení je správná. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha L)

- **MRÁČEK A SLUNÍČKO**

Motivace: Říčkankou

Na obloze naší,
mráčkové se mračí.
Smějí se tam sluníčka,
chce to kluk i holčička. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: Spojit čarou dva stejné mraky a dvě stejná sluníčka. Udělat do menšího čtverečku tolik teček, kolik je na obrázku mraků. Namalovat do většího čtverce obrázek čeho je více, mráčků nebo sluníček?

Matěj vyhledal správné dvojice obrázků mraků i sluníček. Čáry, kterými spojil shodné obrázky, nejsou rovné. Jedna z nich je napojovaná. Správně spočítal obrázky a zjistil, že je mraků více než sluníček, proto do velkého čtverce nakreslil mrak. Do malého čtverce nakreslil správný počet puntíků a to pět jako je mraků. U počítání se někdy ztratil, protože se nechal rozptylovat kamarády, pomáhal si ukazováním na prstech. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha M)

- **POČÍTÁNÍ NA PRSTECH**

Motivace: Říčkankou

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
to spočítá každý hned.
Prstíky ti pomohou,
na rukou ne na nohou. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: Vybarvit tolik čtverců, kolik je v obrázku předmětů. Spojit vybarvené rámečky s obrázky ruky tak, aby počet vybarvených rámečků odpovídal počtu zdvižených prstů.

Tlak na tužku je přiměřený. K vypracování listu použil pouze jednu barevnou pastelku a to tmavě zelenou. U počítání, se u jednoho z obrázků spletl a místo čtyř čtverečků vybarvil pouze tři. Tím spletl i spojování čtverečků s prsty, ale nakonec to spojil správně. Čtvereček už, ale zapomněl dovybavit. U vybarvování přetahoval a vybarvoval všemi směry. Čáry jsou kostrbaté a napojované. U vypracování listu se nesoustředil, předváděl se před kamarády. Celkový dojem listu je neúhledný, chaotický. Vypracovat tento list mu trvalo 15 minut. (viz Příloha N)

- **VÍCE X MÉNĚ**

Motivace: Říkanou

Jedna, dvě, tři – už to mám,
už jsem velký, počítám.
Spočítám si autíčka,
pomůže mi ručička. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: V prvním řádku vybarvit čeho je více. V druhém řádku vybarvit čeho je méně. Ve třetím řádku vybarvit čeho je více. Ve čtvrtém řádku vybarvit největší mašinu.

Vybarvovat tento list Matěje bavilo. Zaujala ho tematika listu (dopravní prostředky). Velice dobře rozlišuje pojmy větší X menší, více X méně. V prvním řádku, kdy měl vybarvit předměty, čeho je více, správně vybral nákladní auta, která vybarvil shodně. V druhém řádku, kde měl vybarvit ty předměty, kterých je méně správně vybral automobil, který vybarvil také shodně. V třetím řádku, kde měl vybarvit čeho je více, správně vybral lodě, které už nevybarvoval shodně jako v předchozích řadách, ale používal různé kombinace barev, detaily nerozlišoval. V posledním řádku, kde, měl vybarvit největší mašinku, byl také úspěšný. Na vypracování tohoto listu se moc nesoustředil, pouze než zjistil, co bude vybarvovat, potom už si povídal s kamarády. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha O)

- **LETADLO**

Motivace: Říkankou

Letadlo letí,

hledá hodné děti. (zdroj: autor práce, 2020)

Postup: Děti trénují horní smyčku nejdříve ve vzduchu. Poté smyčky obtahují a nakonec sami smyčky kreslí. Po vyplnění listu si děti vybarví obrázek letadla.

Tlak na tužku je přiměřený. Při obtahování horních smyček se soustředil, ale nedařilo se mu udržet tužku na předložce. U vlastní tvorby nedodržel řádky, ani spodní a ani vrchní linku. Horní smyčky jsou přiměřeně stejně velké a stejně daleko od sebe. Smyčky nenapojoval, psal je jedním tahem. S tímto obtížným prvkem si poradil velice dobře. U vypracovávání listu se plně soustředil, nenechal se ničím ani nikým rozptýlit. U vybarvování používal více barevných pastelek, vyhrál si s detaily, nepřetahoval a vybarvoval jedním tahem. Z vlastní iniciativy dokreslil na papír tři mraky a červené slunce. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha P)

- **KROKODÝL**

Motivace: Říkankou

Krokodýle velký,

zuby máš jak pilky. (zdroj: autor práce, 2020)

Postup: Děti nejdříve trénují ostré zuby ve vzduchu, poté zuby obtahují na papíře a nakonec je samy kreslí. Po vypracování spodní části listu si děti vybarví krokodýla.

Tlak na tužku při kreslení ostrých zubů je přiměřený, u vybarvování je tlak na tužku silný, tužku drží křečovitě. Při obtahování ostrých zubů spěchal, neobtahoval přesně podle vzoru. Vlastní tvorba se mu docela povedla, někdy se stalo, že místo ostré špičky udělal oblouček, ale většinu nakreslil správně. Nedodržel řádky, hlavně horní linku, špičky se jí nedotýkaly. Ostré zuby zvětšoval a zmenšoval. Některé jsou tenké a jiné

zase silné, nejsou stejné. Využil celou volnou plochu pro vlastní tvorbu. U vybarvování krokodýla Přetahoval, ale snažil se ho vybarvit pečlivě. Vybarvoval všemi směry, použil dvě pastelky, tmavě zelenou a hnědou. Nevyhrál si s detaily. U práce se soustředil, sem tam ho něco vyrušilo, ale se zájmem pokračoval v práci. Vypracovat tento list mu trvalo 15 minut. (viz Příloha Q)

5.2.5 SHRnutí

Matěj postupně začal rozlišovat, u čeho se musí plně soustředit a u čeho si může povídat s kamarády. Zlepšil se ve vybarvování, kde začal rozlišovat detaily a snažil se vybarvovat pečlivě. Také se zlepšila jeho soustředěnost na práci. Postupem času si upevňoval správnou polohu těla u kreslení. Na práci musí mít dostatek času a nesmí pracovat sám (individuálně) jinak se nechává rozptylovat ostatními dětmi a práci se snaží urychlit. Vyhovuje mu hromadná, nebo skupinová práce. Je šikovný na pohybové a společenské hry. Ruční práce mu moc nejdu. Pedagogičtí pracovníci musejí dávat pozor, aby silou nedopadl na hrudník nebo na záda.

5.3 KAZUISTIKA Č. 3 LUKÁŠ

5.3.1 OSOBNÍ ANAMNÉZA

Lukášovi je pět let. Narodil se jako nechtěné dítě. Od narození měl těžký život. Od tří let je v pěstounské péči. Ve čtyřech letech prodělal zánět středního ucha. V pěti letech byl na operaci s mandlemi. Nikdy neprodělal žádný těžký úraz, aby měl něco v sádře. Je často nemocný (angína, chřipka).

Je velmi citlivý, žaluje, nic si nenechá líbit. Neschopnost soustředění se. Snadno se zapojuje do kolektivu, je rád středem pozornosti. Je velice komunikativní, má dobrou slovní zásobu. Navštěvuje logopedickou poradnu (sigmatismus).

5.3.2 RODINNÁ ANAMNÉZA

Lukáš má staršího sourozence – bratra, který navštěvuje třetí třídu základní školy. Oba dva jsou spolu v pěstounské péči. Jejich biologičtí rodiče se o chlapce nestarali. Žili na ulici, matka byla alkoholička a otec od nich často odcházel na několik dní pryč. Nyní mají velice dobré vztahy s pěstouny. Kluky si vzali do pěstounské péče, protože nemohli mít vlastní děti. Matka pracuje jako sociální pracovnice a otec pracuje pro obec. Oba kluci jsou veselý, šťastný, vyprávějí zážitky. O své biologické rodině se nikdy nezmínili.

5.3.3 ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Lukáš je velice hravý, nerad přistupuje k povinnostem. Ze začátku školního roku nekreslil ani nevybarvoval, všechno přechmáral. Postupem času se začal snažit, protože rodiče doma řekli, že se musí snažit, aby ho u zápisu mohli pustit do základní školy. Alespoň jednou týdně si přinese omalovánky a pečlivě je vybarví. Nemá matematickou představivost, počítání do deseti mu trvá a na prstech přeskakuje. Nezná číselnou řadu. U řízené činnosti se nesoustředí, když ho něco přestane bavit, tak si jde hrát.

5.3.4 ANALÝZA PRODUKTU ČINNOSTI

- **GEOMETRICKÁ HOUSENKA**

Motivace: Děti si stoupnou za sebe a vytvoří housenku, která se nesmí rozpojit. Pomocí vlastních těl skládají geometrické obrazce a pojmenovávají je.

Postup: Děti mají za úkol pojmenovat tvary, které vidí v housence. Nejdříve obyčejnou tužkou obkreslí jednotlivé tvary a poté je kreslí tak, jak jdou za sebou. V první housence se střídá kruh s trojúhelníkem a ve druhé housence se střídá čtverec s kruhem. Po vyplnění tvarů si děti housenky vybarví.

Lukáš je pravák. Úchop psacího náčiní je nesprávný, tužku si nepodpírá prostředníkem, ale prsteníkem. Tlak na tužku je přiměřený. Geometrické tvary rozeznává vizuálně, ale neumí všechny pojmenovat. Problémy mu dělá trojúhelník a obdélník. Geometrické tvary nekreslil za sebou tak, jak měl, stalo se mu, že se zapovídal s kamarády a nakreslil dva stejné tvary vedle sebe. U čtverců

neměl všechny čtyři strany dlouhé, proto připomínají obdélníky. U vybarvování použil pouze dvě pastelky každou na jednu housenku. Tvary nechal bílé, nezaobíral se detaily. Přetahoval a kreslil všemi směry. Na list se nesoustředil, rozptyloval ostatní kamarády. Poloha těla u psaní je nesprávná, sedí si na nohou, a jednu ruku má pod stolem. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz Příloha R)

• ČÍSELNÁ TROJICE

Motivace: Děti vyhledávají stejná čísla na kartičkách a vytvářejí číselné kombinace.

Postup: Děti mají za úkol obtáhnout první sloupec čísel rukou a zkusit čísla pojmenovat. Nakonec mají vyhledat stejná čísla ve třech sloupcích a spojit je barevnou pastelkou.

Lukáš správně obtahoval čísla barevnými pastelkami. Obtahování není přesné, písmo je kostrbaté. Čísla spojil správně, pouze u čísla 6 nejdříve spojil první sloupec s posledním a potom se vrátil k prvnímu sloupci a znovu ho spojil s druhým sloupcem. Čáry mezi čísly jsou kostrbaté, některé jsou napojované. Na každé číslo použil jinou barvu. U vypracovávání tohoto listu se plně soustředil, nenechal se rušit okolními zvuky. Celkový dojem listu je chaotický, ale tím, že využil na každé číslo jinou barevnou pastelku je papír veselý. Poloha těla u psaní je nesprávná, jednu ruku má pod stolem a nepřidrhuje si papír. Vypracovat tento list mu trvalo 12 minut. (viz Příloha S)

• HLEDÁNÍ PÍSMEN

Motivace: Děti, dneska se paní kuchařce rozsypaly písmenka do polévky. Pomůžeme jí je najít? Děti hledají z hromádky písmenek ta správná.

Postup: Děti nejdříve obtahují prstem písmena v kroužku, poté je obtáhnou barevnými pastelkami. Po obtažení děti vyhledávají v první polovině listu písmena b, d, p, kde si musejí dávat pozor na kterou stranu je písmeno otočené a v druhé polovině listu vyhledávají písmena m, n, u, kde si musejí dávat pozor na obloučky.

U vypracování tohoto listu je důležitá naprostá soustředěnost, kterou v den, kdy byl vypracováván tento list, Lukášovi chyběla. Byl nesoustředěný, nechal se vyrušit vším kolem něj (kašláním, odsunutím židličky, povídáním). Proto dělal chyby, některé

si ale následně opravil. V první polovině listu zapomněl vybarvit písmenko b. Pletl si písmenko b s písmenkem d. V druhé polovině listu se mu dařilo lépe. Pouze kroužkoval h, které si spletl s písmenem n. Nejlépe, se mu dařilo u písmena u. Kroužky, nejsou pečlivé, často konce přetahoval nebo nedokončoval. Vypracovat tento list mu trvalo 15 minut. (viz Příloha T)

- **GEOMETRICKÁ KOMBINACE**

Motivace: Děti navlékají korále podle vzorů a barev. Vzory a barvy následně pojmenovávají.

Postup: Děti mají za úkol vybarvit vzor v rámečku a pojmenovat geometrické tvary. Následně podle vzoru vyhledat shodné kombinace a shodně je vybarvit. Neshodné kombinace zůstanou nevybarvené. První polovina listu je lehčí, protože hledají pouze dvojici, u spodní poloviny mají za úkol vyhledat trojici geometrických tvarů.

Lukášův tlak na tužku je silný, tužku drží křečovitě. Geometrické tvary správně pojmenoval. V horní polovině vyhledal správné kombinace a u vybarvování přetáhl pouze jednou. Použil chladné barvy (černou a zelenou). Ve spodní polovině listu vyhledal správné kombinace. U vybarvování párkrát přetáhnul, ale vybarvoval pečlivě. Tentokrát použil teplé odstíny barev (růžovou, fialovou a oranžovou). Vypracovat tento list ho bavilo, pracoval ho s chutí. U vypracování listu se plně soustředil, nenechal se rušit kamarády, snažil se, pracoval pečlivě. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz. Příloha U)

- **MRÁČEK A SLUNÍČKO**

Motivace: Říčkankou

Na obloze naší,
mráčkové se mračí.
Smějí se tam sluníčka,
chce to kluk i holčička. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: Spojit čarou dva stejné mraky a dvě stejná sluníčka. Udělat do menšího čtverečku tolik teček, kolik je na obrázku mraků. Do velkého čtverce nakreslit obrázek, čeho je více, Mráčků nebo sluníček?

Lukáš spojil správně dva shodné mraky i dvě shodná sluníčka. Počítání mu zabralo více času, pomáhal si ukazováním na prstech. Do velkého čtverce správně nakreslil mrak a do malého čtverce správně udělal pět puntíků. Na vypracování listu použil pouze jednu pastelku – modrou. Na počty se musel soustředit. Poloha těla u psaní je správná. Vypracovat tento list mu trvalo 10 minut. (viz. Příloha V)

- **POČÍTÁNÍ NA PRSTECH**

Motivace: Říčkankou

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
to spočítá každý hned.
Prstíky ti pomohou,
na rukou ne na nohou. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: Vybarvit tolik čtverečků, kolik je v obrázku předmětů. Spojit vybarvené rámečky s obrázky ruky tak, aby počet vybarvených rámečků odpovídal počtu zdvižených prstů.

Tlak na tužku je přiměřený. Jednotlivé předměty spočítal správně a vybarvil stejný počet čtverečků. U počítání si pomáhá ukazováním na prstech, podle toho spojil správně čtverečky s prsty, používal stejné barvy jako u vybarvování čtverečků. Čáry nejsou rovné, ale křivé. Na vypracování tohoto listu se soustředil, když ho něco vyrušilo, začal si od začátku. U vybarvování se nesnažil, rychle vybarvoval a přetahoval. Kreslil jedním tahem a jedním směrem. Vypracovat tento list mu trvalo 15 minut. (viz Příloha W)

- **VÍCE X MÉNĚ**

Motivace: Říčkankou

Jedna, dvě, tři – už to mám,
už jsem velký, počítám.
Spočítám si autíčka,
pomůže mi ručička. (zdroj: Hravá matematika)

Postup: V prvním řádku vybarvit čeho je více. Ve druhém řádku vybarvit čeho je méně. Ve třetím řádku vybarvit čeho je více. Ve čtvrtém řádku vybarvit největší mašinu.

Lukáš správně rozeznává pojmy více X méně, malý X velký. Každý řádek správně vypracoval. Pomáhal si počítáním na prstech. V jedné ruce si ukazoval jeden druh obrázku a ve druhé ruce počítal druhý druh. Nakonec se podíval v jaké ruce má víc prstů. První dva řádky vybarvil jednou pastelkou, nerozeznával detaily. V posledních dvou řadách se snažil používat více barev a obrázky dělal barevnější. Tlak na tužku je přiměřený, přetahuje a vybarvuje jedním směrem a to nahoru, dolů. U vypracování tohoto listu byl pouze napůl soustředěný. Pozoroval rušící kamarády a smál se jim. Vypracovat list mu trvalo 10 minut. (viz. Příloha X)

- **LETADLO**

Motivace: Říčkankou

Letadlo letí,
hledá hodné děti. (zdroj: autor práce, 2020)

Postup: Děti trénují horní smyčku nejdříve ve vzduchu. Poté smyčky obtahují a nakonec sami smyčky kreslí. Po vyplnění listu si děti vybarví obrázek letadla.

Obtahování předlohy horních smyček Lukášovi docela šlo. Sice neobtahoval přesně, ale podařilo se mi točit smyčky správným směrem. U vlastní tvorby smyček dělat obloučky, které uprostřed zužoval, aby se spojily. Smyčky netočil správným směrem. Ve druhém řádku začal smyčky správně točit, ale v posledním řádku začal motat horní

a spodní smyčky dohromady. Nedodržel řádky, smyčky zmenšoval. Na psací potřebu netlačil, ruku měl volně. U vybarvování přetahoval a kreslil všemi směry. U letadla si vyhrál s detaily, používal různé odstíny modré pastelky. U vypracování listu se plně soustředil, proto ho mrzelo, když se mu nedařilo správně točit smyčky. Poloha těla u psaní je správná. Vypracovat tento list trvalo 10 minut. (viz Příloha Y)

- **KROKODÝL**

Motivace: Říkankou

Krokodýle velký,
zuby máš jak pilky. (zdroj: autor práce, 2020)

Postup: Děti nejdříve trénují ostré zuby ve vzduchu, poté zuby obtahují na papíře a nakonec je samy kreslí. Po vypracování spodní části listu si děti vybarví krokodýla.

Při obtahování ostrých zubů přetáhnul přes řádek a nedodržel předlohu. V prvním řádku první tři zuby nemají ostrou špičku, ale oblouček. V dalších řádcích se mu podařilo vytvořit ostrou špičku. Ve druhém řádku zuby roztahoval. Nejlépe se mu povedl poslední řádek, kde jsou zuby skoro shodný. Nejsou však psány jedním tahem, ale jsou napojované. U vybarvování krokodýla přetahoval a kreslil všemi směry. Pracoval s detaily zubů a koleček na zádech krokodýla. Použil dva odstíny zelené barvy. U vypracování tohoto listu se soustředil, nenechal se rozptylovat. Vypracovat tento list mu trvalo 12 minut. (viz. Příloha Z)

5.3.5 SHRNU TÍ

Lukáš se nedokáže dlouho soustředit na jednu činnost. Nechá se vyrušovat kamarády. Je náladový a to u jeho práce hraje velkou roli. Na kreslení a vybarvování musí mít náladu, jinak se nesnaží a kreslí pouze z povinnosti. Aby něco dělal, musí na to mít chuť, nejlépe aby to bylo z jeho iniciativy. V průběhu roku se u něj zlepšilo počítání na prstech. Je si jistější při vedení čar na papíře. Problém mu dělala tvorba horních smyček, na to se bude muset více zaměřit.

5.4 SHRNU TÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Ve výzkumném šetření jsem zjistila, že se děti nedokážou soustředit na práci po delší dobu, velice snadno se nechají rozptýlit. Při práci je vhodné mít zasedací pořádek, aby se děti vzájemně nevyrušovaly. V mateřské škole v Kameničkách se osvědčilo, posadit děti dívka, chlapec. Z počátku děti měly špatný úchop psacího n áčíní, který si pomocí vypracováním grafomotorických listů zdokonalovaly. To samé se týkalo i polohy těla u psaní a kreslení.

Děti se pomocí motivační činnosti připravily na to, co budou dělat v pracovních listech. Pokud je motivační činnost zaujala, tak s chutí vypracovali pracovní list. U motivační činnosti je lepší pohybová aktivita, po které se následně soustředí na pracovní list a vydrží sedět delší dobu. Pokud byla motivační činnost zaměřená na práci u stolu, tak se jejich soustředěnost a kvalita snižovala.

Předmatematické dovednosti dělaly dětem obtíže, ale častým procvičováním zvládají počítat od jedné do deseti, ukazovat čísla na prstech, pojmenovat základní geometrické tvary a rozlišovat matematické pojmy např. shodné X neshodné, více X méně atd.

Je důležité provádět uvolňovací cviky, které jsou nápomocné ke správnému psaní grafomotorických prvků. Grafomotorické prvky dělají dětem obtíže, nejméně jim šly horní smyčky, které jsou náročnější.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na prevenci vzniku rizik specifických poruch učení, neboť výskyt těchto specifických poruch v populaci stoupá. Za velice důležité považuji v předškolním věku si všimnout varovných signálů, které mohou naznačit, že něco není úplně v pořádku. Pedagog by měl rozpoznat, kdy jde o fyziologický jev a kdy je nutné vyhledat odborníka.

Mateřské školy rozvíjí děti po percepční a kognitivní stránce a vhodnými preventivními opatřeními připravují děti do základní školy. Velmi důležité je včasné rozpoznání obtíží, diagnostika specifických poruch učení v pedagogicko-psychologické poradně, kde hlavním cílem je komplexní posouzení jedince a stanovení konečné diagnózy. Musí se hledat takové řešení, které by bylo ku prospěchu dítěte. Učitelé spolupracují s poradenskými zařízeními a pracují s doporučením z pedagogicko-psychologické poradny. Péčí a systematickou stimulací oslabených funkcí u předškolních dětí se zmírňuje rozvoj specifických poruch učení ve školním věku a předchází obtížím v sociálním začlenění dítěte do kolektivu.

V práci s dětmi je třeba využívat, grafomotorické listy, logopedické chvílky, tělovýchovné chvílky, didaktické hry, pohybové aktivity, komunikativní kruhy, výtvarnou a pracovní činnost, dramatické činnosti, práce s informačními prostředky (kniha, encyklopedie).

Důležitou roli v prevenci hrají rodiče, kteří s dítětem tráví nejvíce času a své dítě nejlépe znají. Úloha rodičů je nezastupitelná, záleží na tom, jak se svým dětem věnují. Není to jen soustava odměn a trestů. Při zjištění obtíží, by měli rodiče upravovat či měnit své výchovné postoje, výchovný styl a výukový postup. Dětem se více věnovat, posílit sebedůvěru dítěte, která má za následek bezprostřední zvýšení motivace k nácviu některých dovedností. Problém dítěte je problémem celé rodiny.

Závěrem musím konstatovat, že specifické poruchy učení jsou zřejmě stejně staré jako lidstvo samo a znamenají celoživotní handicap. Prevence však může tento problém eliminovat, je však přímo závislá na míře informovanosti rodičů, pedagogů i dětí,

také vzájemné spolupráce. Osobně si myslím, že osvěta k tomuto problému by měla být větší.

Výzkumné šetření prokázalo, že se děti nedokážou soustředit na práci po delší dobu. Procvičováním grafomotorických listů se dětem formuje správný úchop psacího náčiní a častým opakováním se zlepšují jejich grafomotorické a předmatematické dovednosti. Děti se z počátku grafomotorickým listům snažily vyhýbat, pracovaly uspěchaně a nedokonale. Postupem času se jejich kvalita práce zlepšila, a děti přistupovaly k práci zodpovědněji, dokonce si i samy o práci říkaly.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ALLEN a MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.

ALLEN a MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 2. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0.

BACUS. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-862-7.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky: Jak rozvíjet kreslení a psaní*. 1. Brno: ComputerPress, 2006. ISBN 80-251-0977-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. Brno: ComputerPress, 2011. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit*. 1. Velké Bílovice: TeMi CZ, s.r.o, 2008. ISBN 978-80-87156-02-5.

FISCHER, Slavomil, Jiří ŠKODA, Zdeněk SVOBODA a Ladislav ZILCHER. *Speciální pedagogika*. 1. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7.

HATÁKOVÁ, Kateřina, Patricia SOKOLOVSKÁ a Kvetoslava KOSTYÁNSZKA. *Hravá matematika 1*. 1. Praha: copyright. ISBN 978-80-87881-44-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. Vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-802-6202-196.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0645-3.

KIRBYOVÁ, Amanda. *Nešikovné dítě: Dyspraxie a další poruchy motoriky*. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-424-9.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: Chodíme na logopedii*. 1. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 3. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4856-6.

KREJČOVÁ, Lenka a Zuzana BODNÁROVÁ. *Specifické poruchy učení: Dyslexie, dysgrafie, dysortografie*. 1. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0600-0.

LOOSEOVÁ, Antje. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-540-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dyslexie*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 0-72-24/1.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0000-0.

MLČÁKOVÁ, Renata. *Grafomotorika a počáteční psaní*. 1. Praha: GradaPublishing, 2009. ISBN 978-80-247-2630-4.

PAVLOVÁ-ZAHALCOVÁ, Anna. *Prevence poruch řeči*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. ISBN 50-0-87.

POKORNÁ, Věra. *Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti*. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7367-773-2.

SELIKOWITZ, Mark. *Dyslexie a jiné poruchy učení*. 1. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN 80-7169-773-7.

SOVÁK, Miloš. *Logopedie*. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. ISBN 10-00-00.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. *Přehled vývojové psychologie*. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0629-2.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. 10., zcela přepr. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.

ZELINKOVÁ, Olga. *Dyslexie v předškolním věku?*. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-321-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

Poruchy učení [online]. Praha [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.poruchyuceni.cz/stimulacni-programy-a-kurzy>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Geometrická housenka	I
Příloha B – Číselná trojice	I
Příloha C – Hledání písmen	II
Příloha D – Geometrická kombinace	III
Příloha E – Mráček a sluníčko	IV
Příloha F – Počítání na prstech	V
Příloha G – Více X méně	VI
Příloha H – Letadlo	VII
Příloha CH – Krokodýl	VIII
Příloha I – Geometrická housenka	IX
Příloha J – Číselná trojice	X
Příloha K – Hledání písmen	XI
Příloha L – Geometrická kombinace	XII
Příloha M – Mráček a sluníčko	XIII
Příloha N – Počítání na prstech	XIV
Příloha O – Více X méně	XV
Příloha P – Letadlo	XVI
Příloha Q – Krokodýl	XVII
Příloha R – Geometrická housenka	XVIII
Příloha S – Číselná trojice	XIX
Příloha T – Hledání písmen	XX
Příloha U – Geometrická kombinace	XXI
Příloha V – Mráček a sluníčko	XXII

Příloha W – Počítání na prstech.....	XXIII
Příloha X – Více X méně.....	XXIV
Příloha Y – Letadlo.....	XXV
Příloha Z – Krokodýl.....	XXVI

Příloha A – Geometrická housenka

Střídát tvary

Příloha B – Číselná trojice

Obtáhnout a spojit čísla stejnou barvou

Column 1	Column 2	Column 3
1	2	4
2	5	3
3	1	5
4	6	8
5	4	2
6	7	9
7	3	6
8	9	1
9	8	7

Příloha C – Hledání písmen

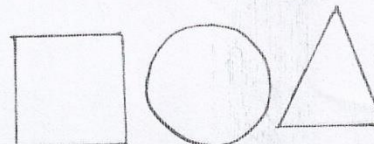
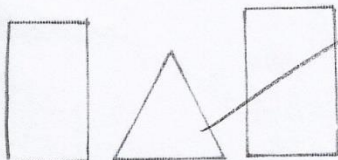
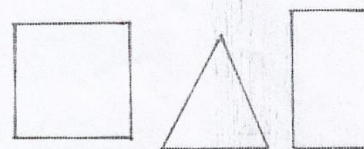
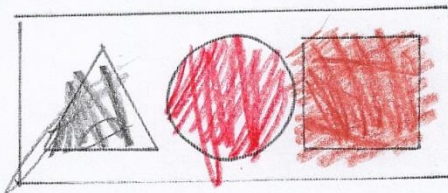
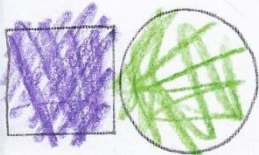
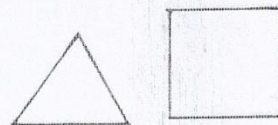
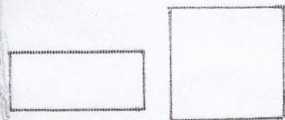
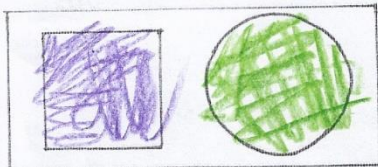
Vyhledat a zakroužkovat stejná písmena.

P v b d P x u d
b P w k g e b c
i r d o h P s P
m P n h P
b j a f b k t d z

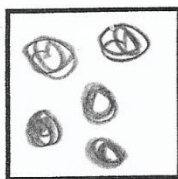
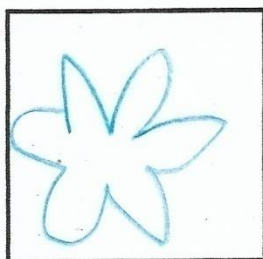
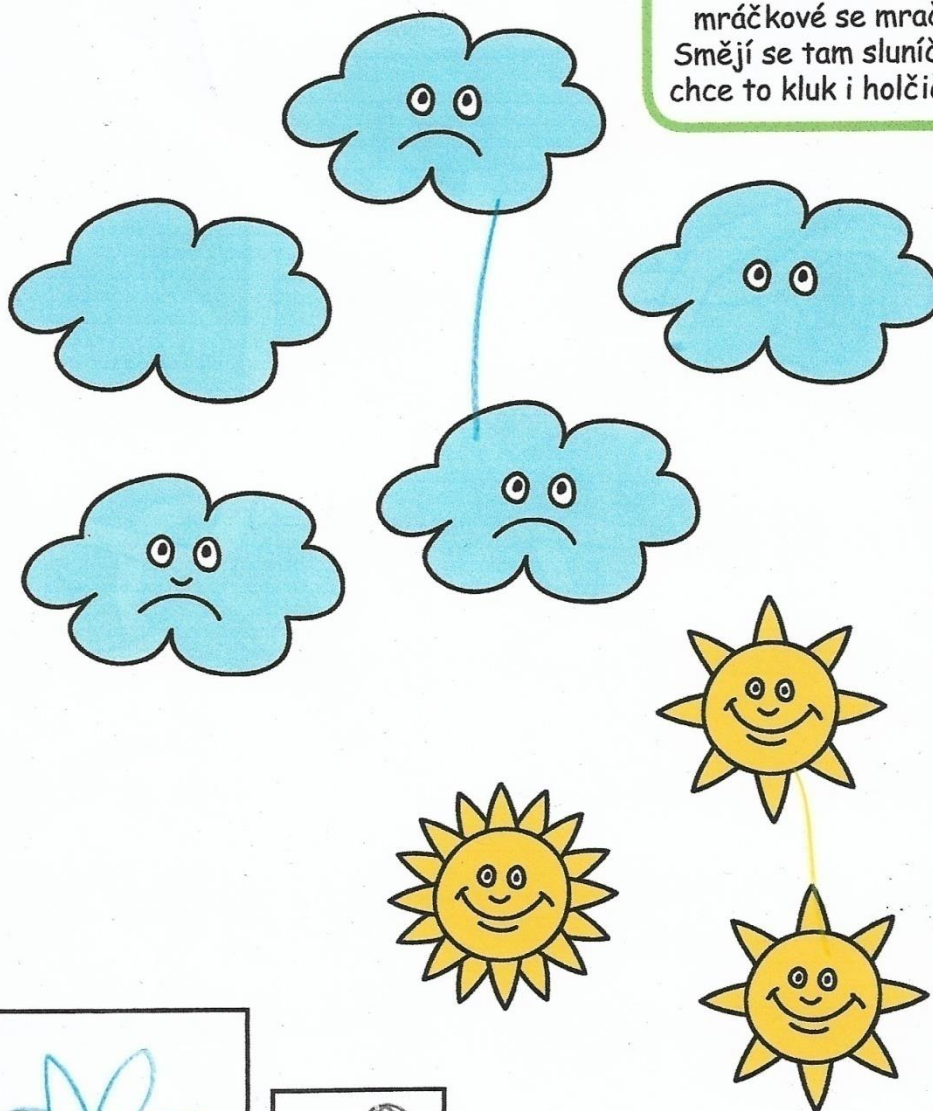
o s m n u u
m u z h m
r u z h b
n a m v n h
k c m k u h
n h u p w m d u

Příloha D – Geometrická kombinace

Vybarvit vzor a vyhledat stejné kombinace

Na obloze naší,
mráčkové se mračí.
Smějí se tam sluníčka,
chce to kluk i holčička.

- I. Spoj čarou dva stejné mraky a dvě stejná sluníčka.
- II. Udělej do menšího čtverečku tolik teček, kolik je na obrázku mraků.
- III. Čeho je víc? Mraků nebo sluníček? Namaluj ho do většího čtverečku.

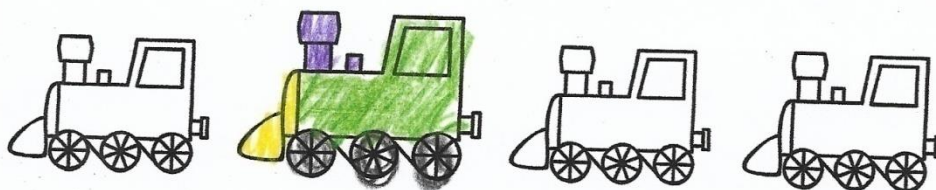
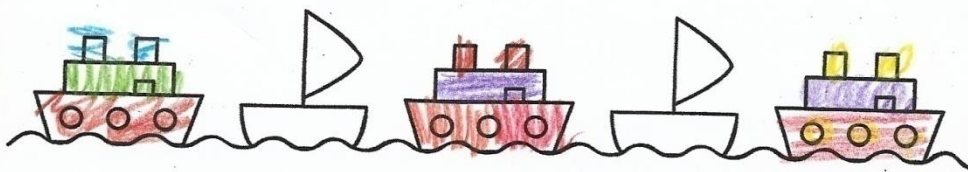
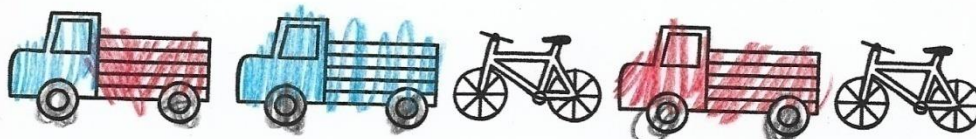
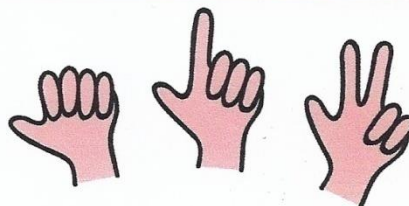
Příloha F – Počínání na prstech

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
to spočítá každý hned.
Prstíky ti pomohou,
na rukou ne na nohou.

I. Vybarvi tolik čtverečků, kolik je v obrázku předmětů.
II. Spoj vybarvené rámečky s obrázky ruky tak, aby počet vybarvených rámečků odpovídal počtu zdvižených prstů.

5

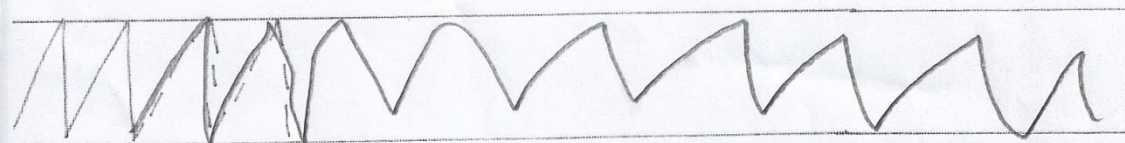
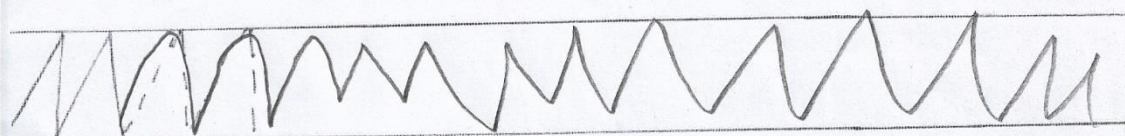
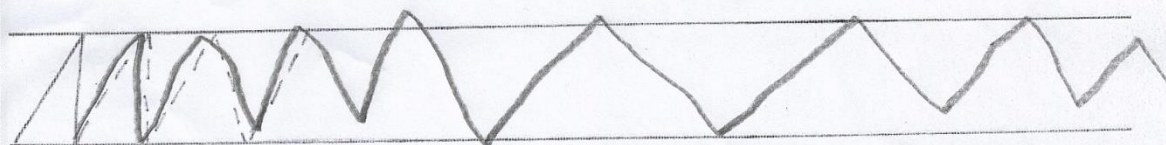
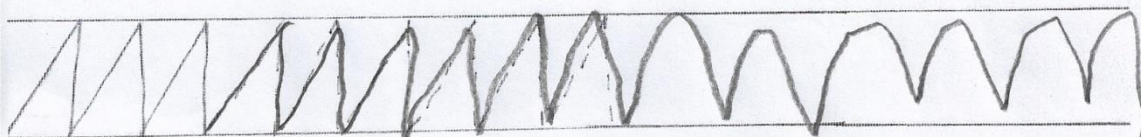
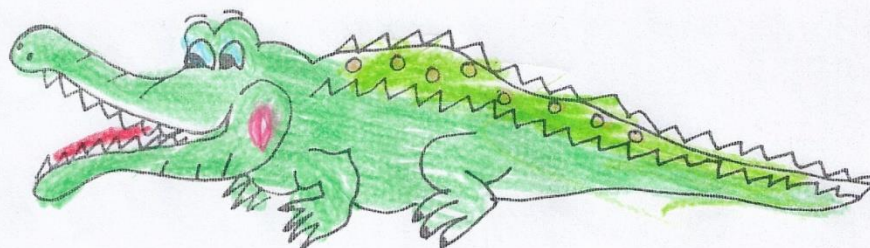
Jedna, dvě, tři - už to mám,
už jsem velký, počítám.
Spočítám si autíčka,
pomůže mi ručička.

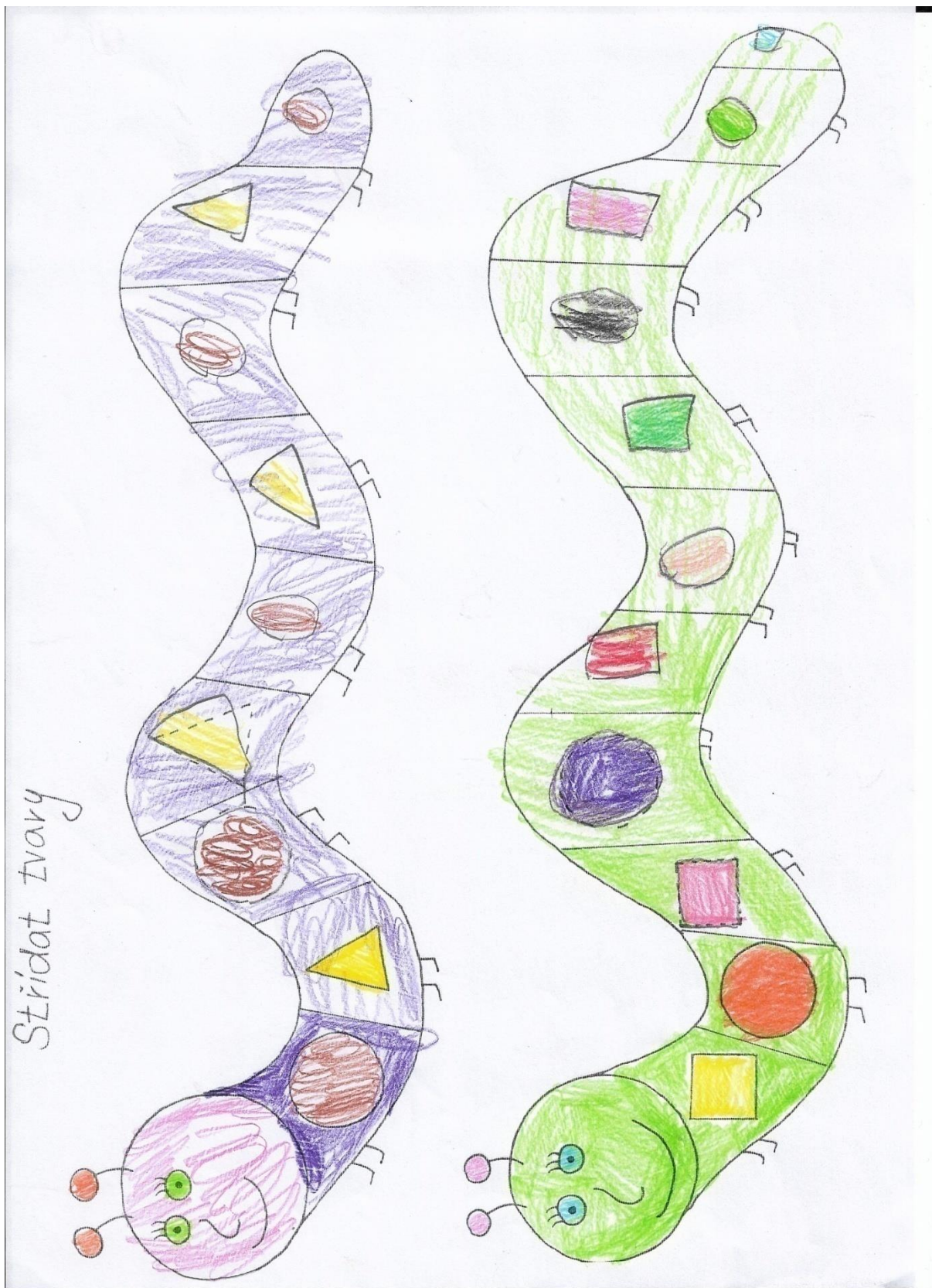

- I. ŘÁDEK: Čeho je v řádku více, to vybarvi.
- II. ŘÁDEK: Čeho je v řádku méně, to vybarvi.
- III. ŘÁDEK: Čeho je v řádku více, to vybarvi.
- IV. ŘÁDEK: Která mašinka je největší? Vybarvi ji.

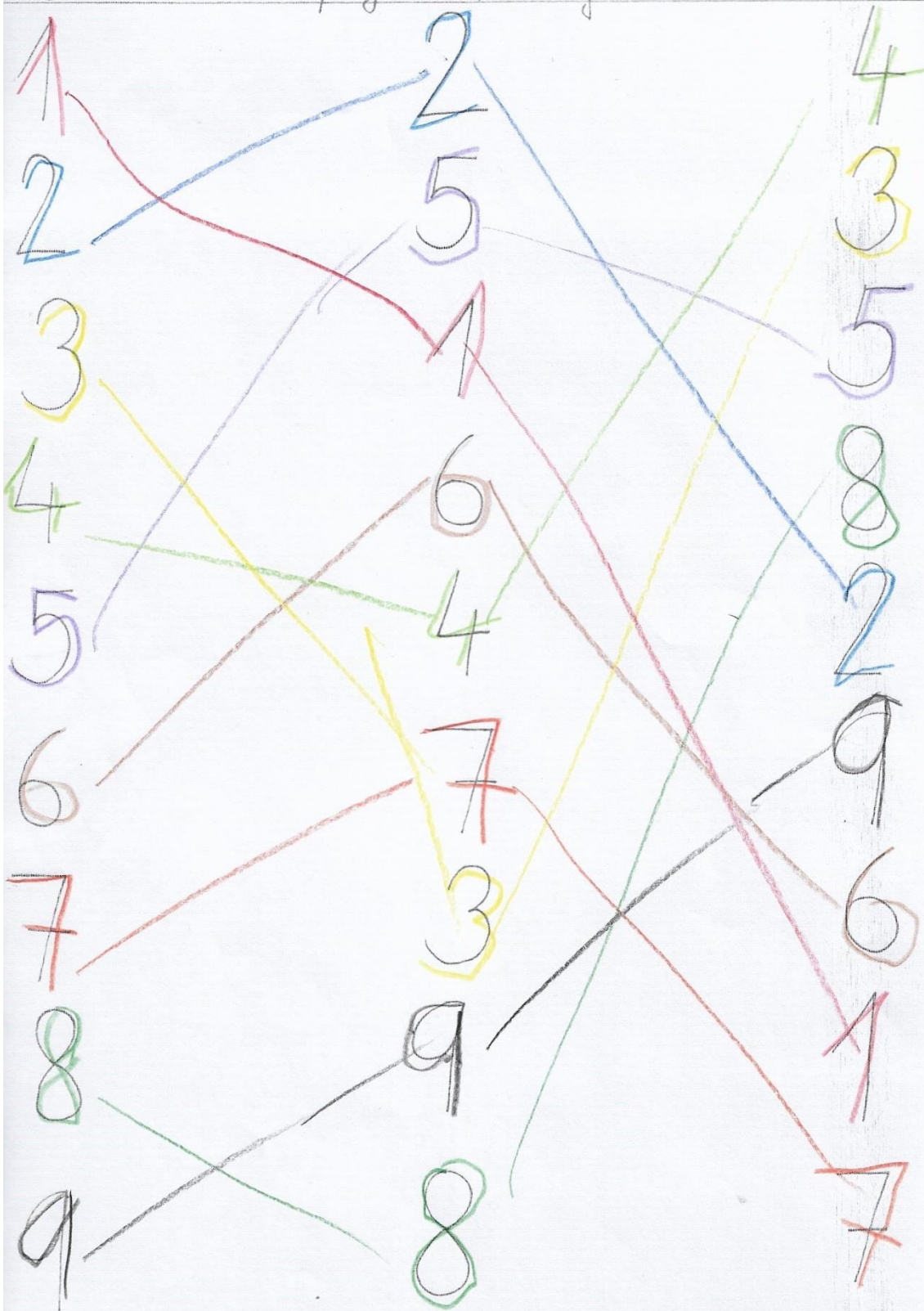
KROKODÝLE VELKÝ,
ZUBY MÁŠ JAK PILKY.

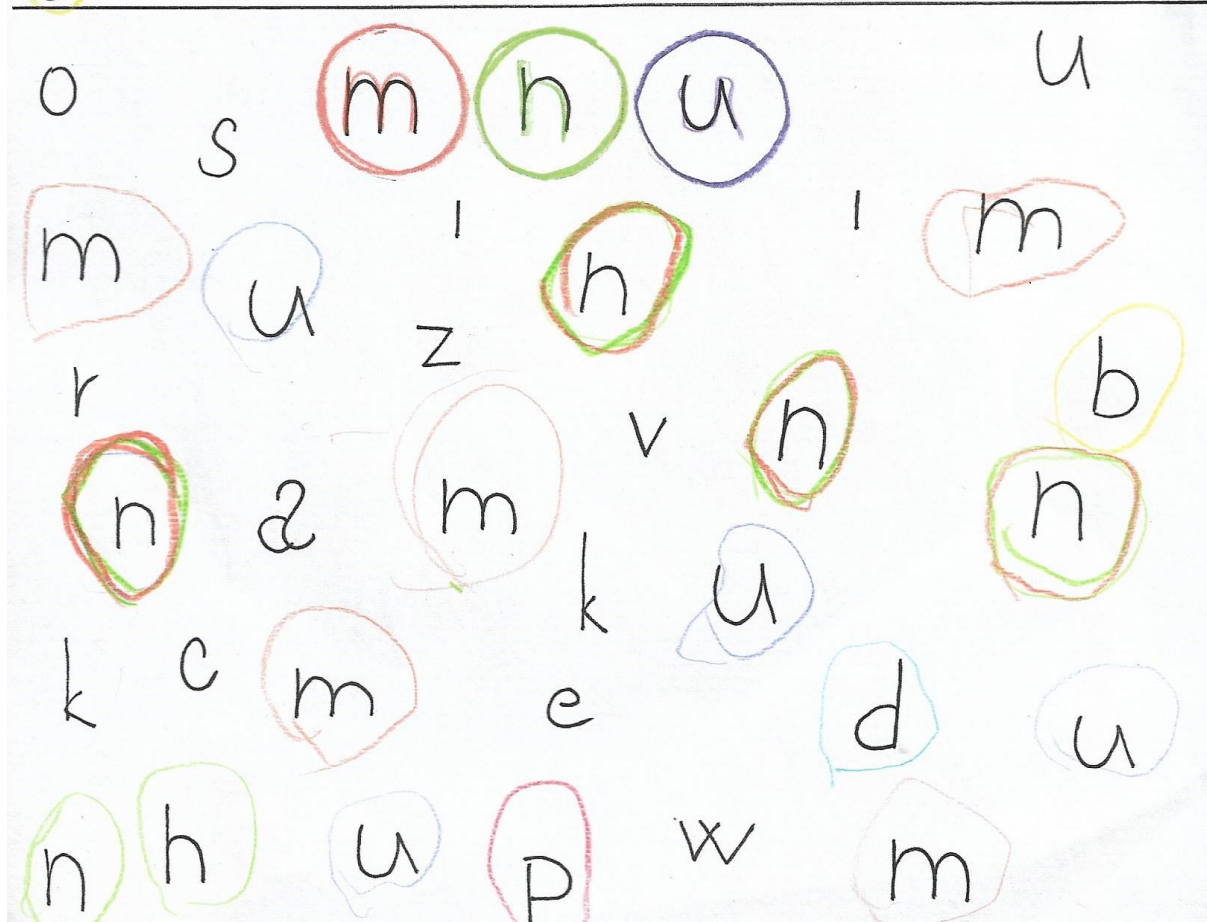
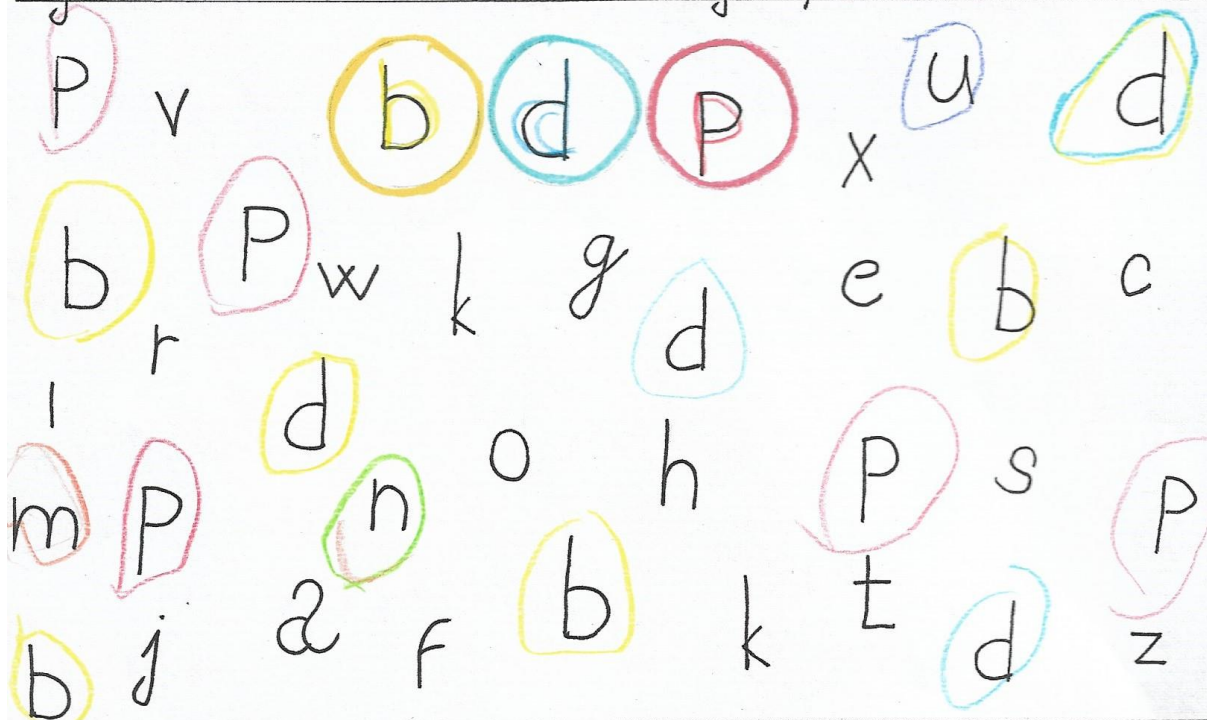

Obtáhnout a spojit čísla stejnou barvou

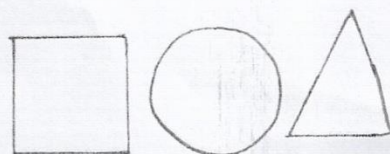
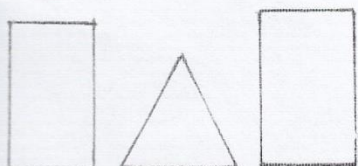
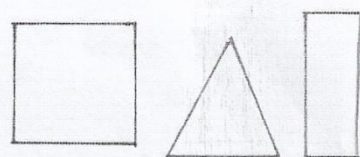
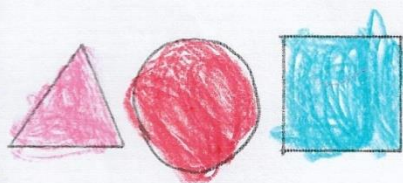
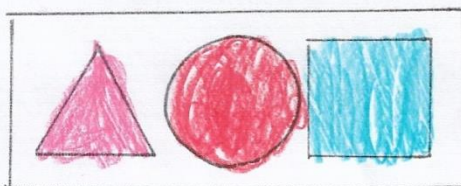
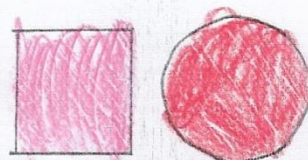
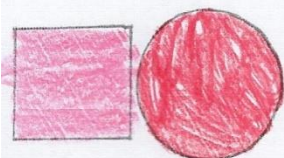
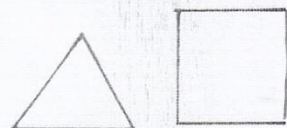
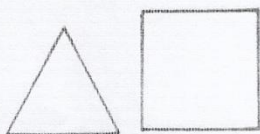
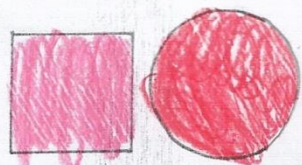
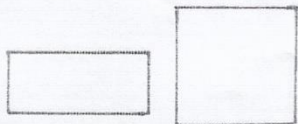
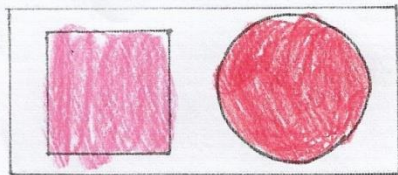
Příloha K – Hledání písmen

Vyhledat a zakroužkovat stejná písmena.

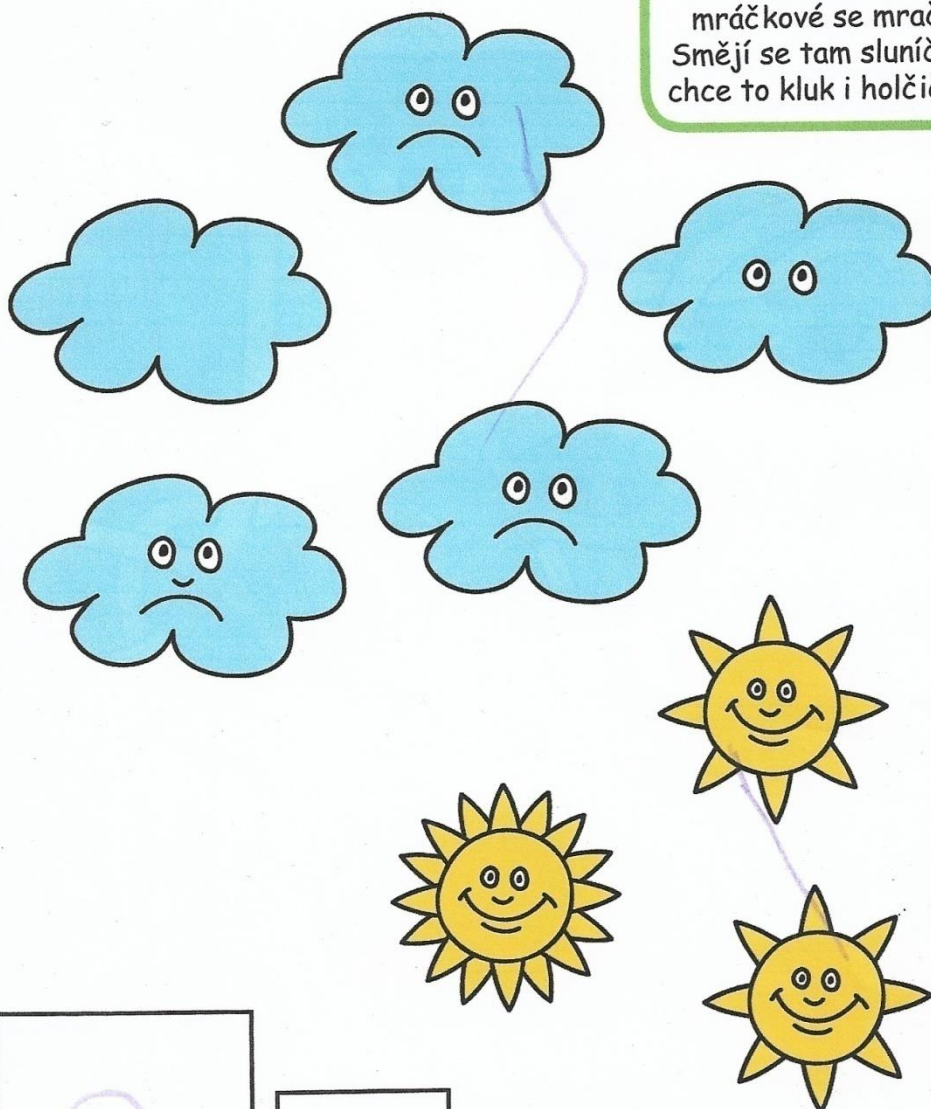

Příloha L – Geometrická kombinace

Vybarvit vzor a vyhledat stejné kombinace

Na obloze naší,
mráčkové se mračí.
Smějí se tam sluníčka,
chce to kluk i holčička.

- I. Spoj čarou dva stejné mraky a dvě stejná sluníčka.
- II. Udělej do menšího čtverečku tolik teček, kolik je na obrázku mraků.
- III. Čeho je víc? Mraků nebo sluníček? Namaluj ho do většího čtverečku.

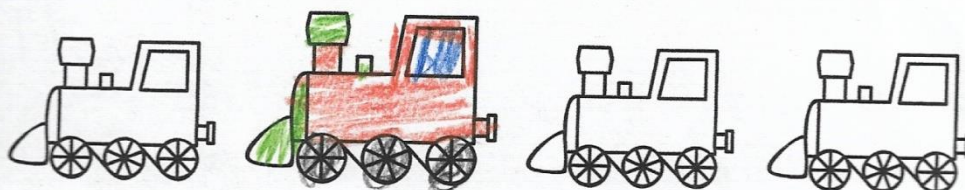
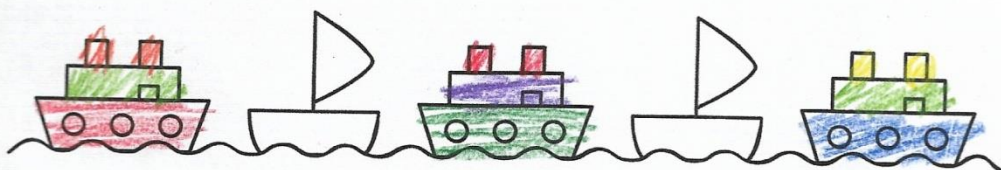
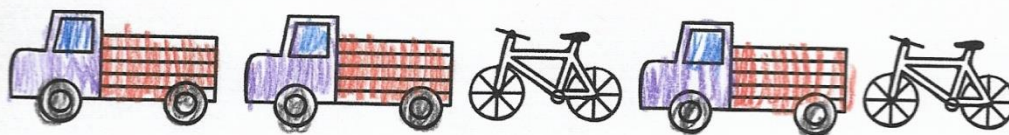
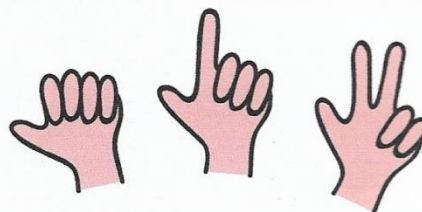
Příloha N – Počítání na prstech

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
to spočítá každý hned.
Prstíky ti pomohou,
na rukou ne na nohou.

I. Vybarvi tolik čtverečků, kolik je v obrázku předmětů.
II. Spoj vybarvené rámečky s obrázky ruky tak, aby počet vybarvených rámečků odpovídal počtu zdvižených prstů.

5

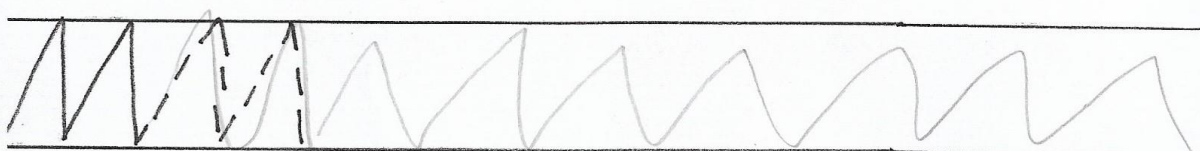
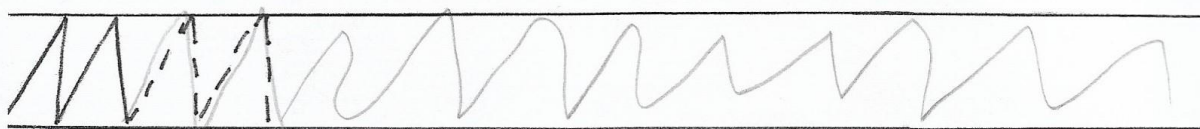
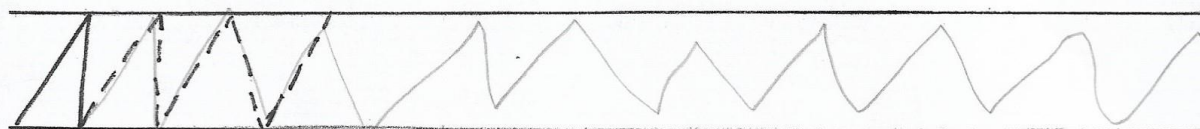
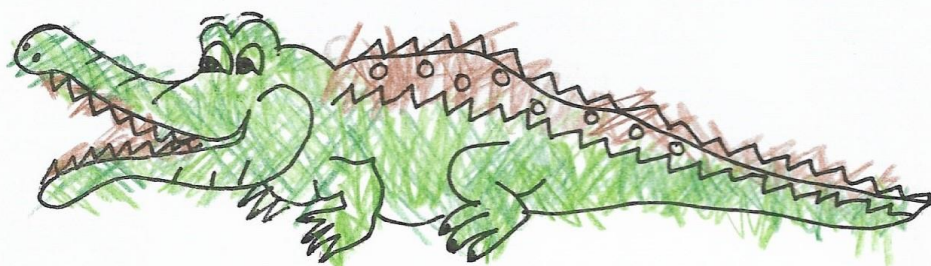
Jedna, dvě, tři - už to mám,
už jsem velký, počítám.
Spočítám si autíčka,
pomůže mi ručička.

- I. ŘÁDEK: Čeho je v řádku více, to vybarvi.
- II. ŘÁDEK: Čeho je v řádku méně, to vybarvi.
- III. ŘÁDEK: Čeho je v řádku více, to vybarvi.
- IV. ŘÁDEK: Která mašinka je největší? Vybarvi ji.

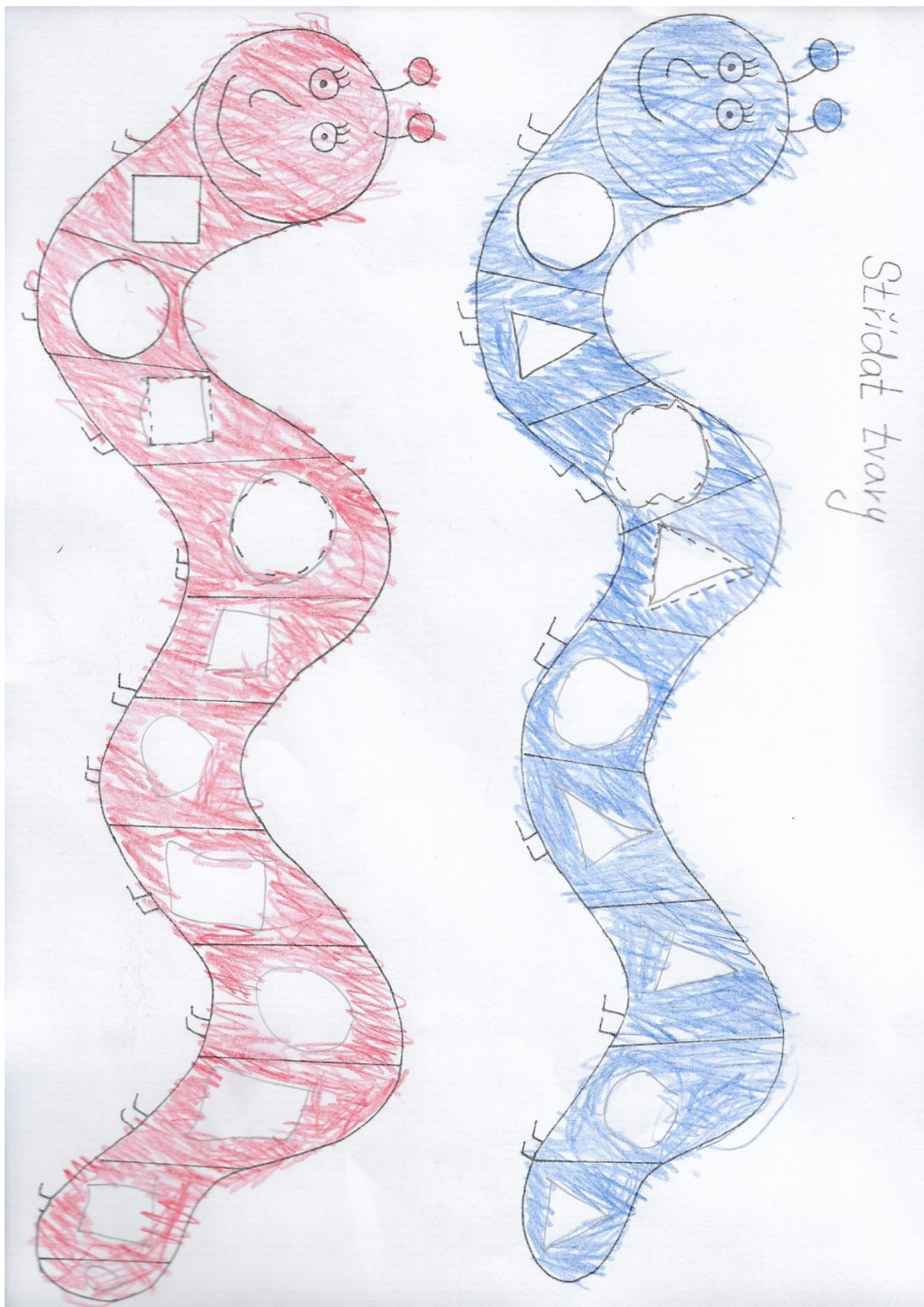

KROKODÝLE VELKÝ,
ZUBY MÁŠ JAK PILKY.

Příloha R – Geometrická housenka

Příloha S – Číselná trojice

Obtáhnout a spojit čísla stejnou barvou

The image shows a matching exercise with three columns of numbers. The first column contains numbers 1 through 9. The second column contains numbers 2, 5, 1, 6, 4, 7, 3, 9, 8. The third column contains numbers 4, 3, 5, 8, 2, 9, 6, 4, 7. Colored lines connect identical numbers across the columns. The connections are as follows: 1 (blue) connects to 1 (blue); 2 (green) connects to 2 (green); 3 (red) connects to 3 (red); 4 (black) connects to 4 (black); 5 (pink) connects to 5 (pink); 6 (purple) connects to 6 (purple); 7 (brown) connects to 7 (brown); 8 (light green) connects to 8 (light green); 9 (yellow) connects to 9 (yellow).

Příloha T – Hledání písmen

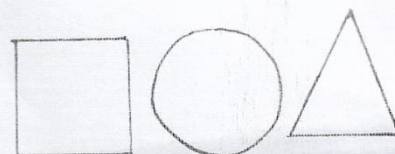
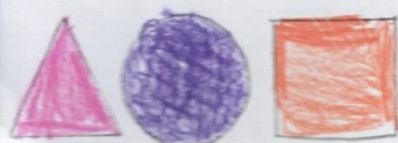
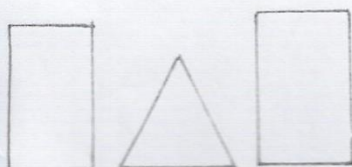
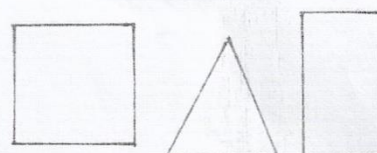
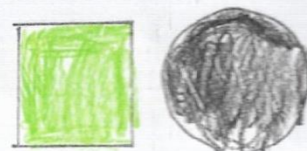
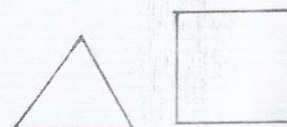
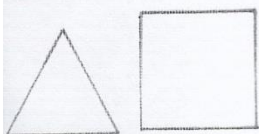
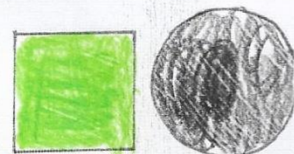
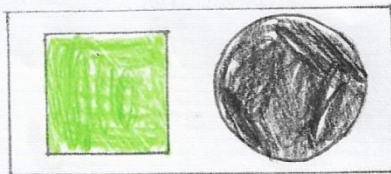
Vyhledat a zakroužkovat stejná písmena.

P v b d P x u d
b P w k g e b c
i r d n o h P s P
m P a f b k t d z
b j

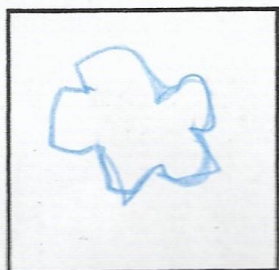
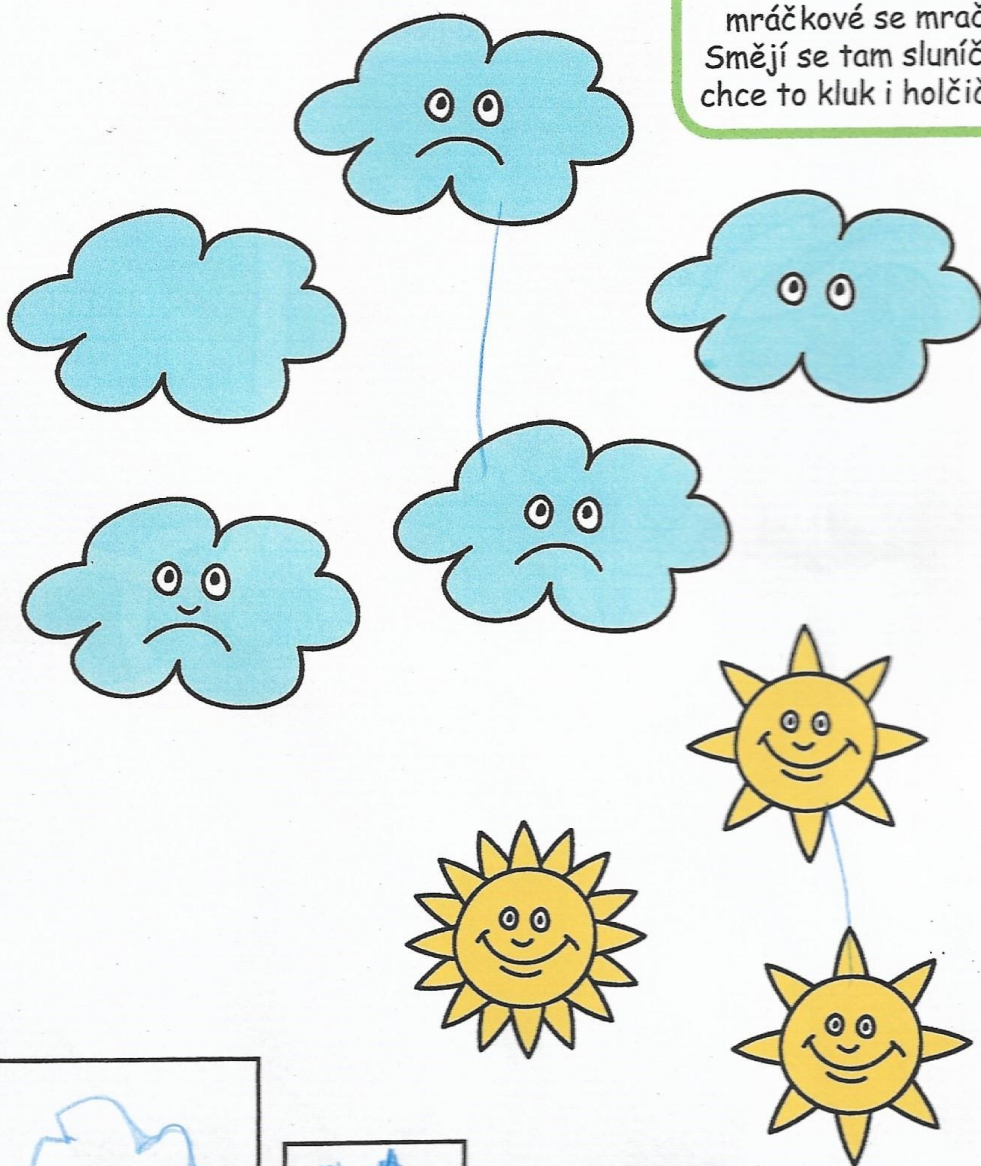
o s m h u u
m u i h i m
r u z h b
n a m v h
k c m k u h
k c m e d u
n h u P w m

Příloha U – Geometrická kombinace

Vybarvit vzor a vyhledat stejné kombinace

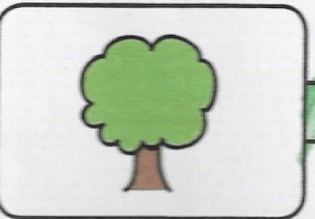
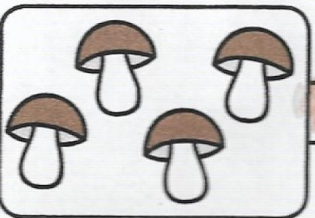
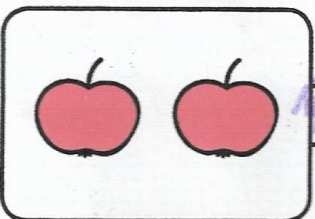
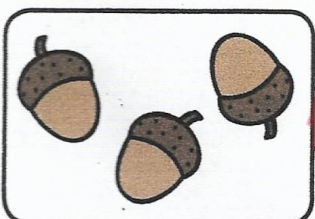
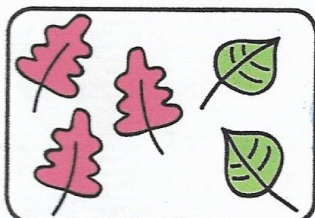
Na obloze naší,
mráčkové se mračí.
Smějí se tam sluníčka,
chce to kluk i holčička.

- I. Spoj čarou dva stejné mraky a dvě stejná sluníčka.
- II. Udělej do menšího čtverečku tolik teček, kolik je na obrázku mraků.
- III. Čeho je víc? Mraků nebo sluníček? Namaluj ho do většího čtverečku.

Příloha W – Počítání na prstech

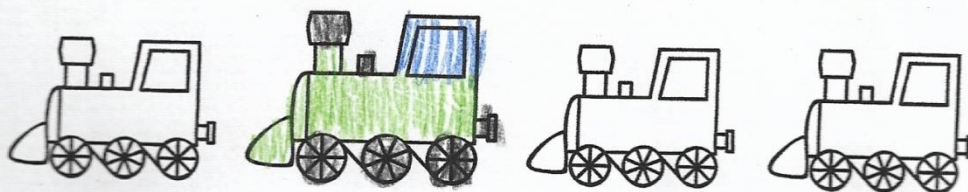
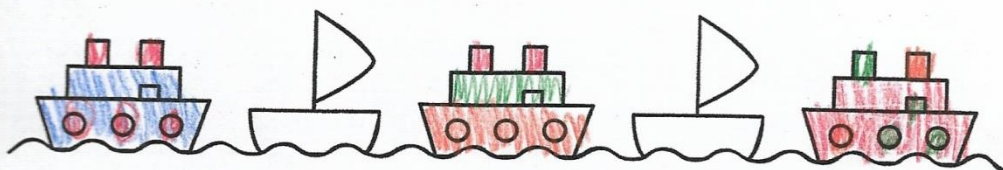
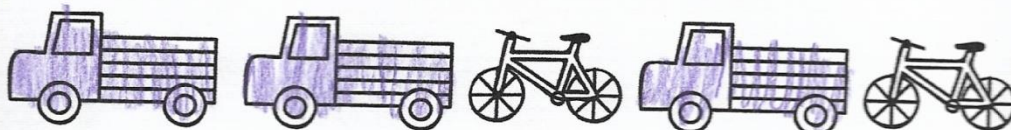
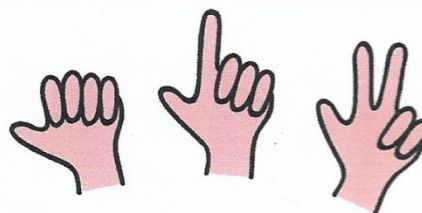
Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
to spočítá každý hned.
Prstíky ti pomohou,
na ruku ne na nohu.

- I. Vybarvi tolik čtverečků, kolik je v obrázku předmětů.
- II. Spoj vybarvené rámečky s obrázky ruky tak, aby počet vybarvených rámečků odpovídal počtu zdvižených prstů.

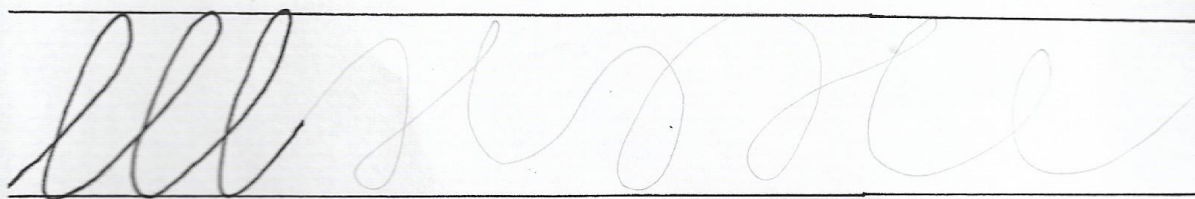
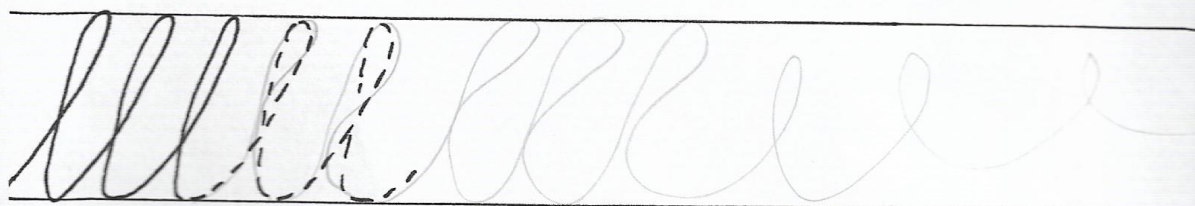
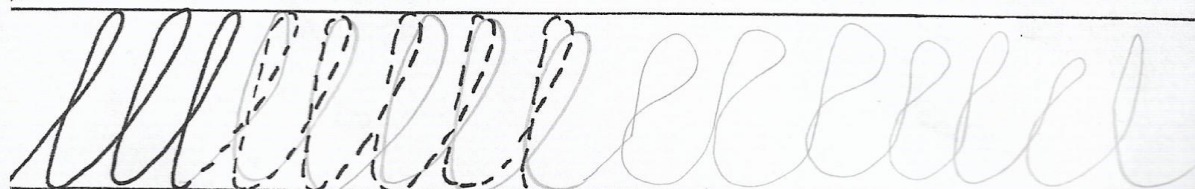
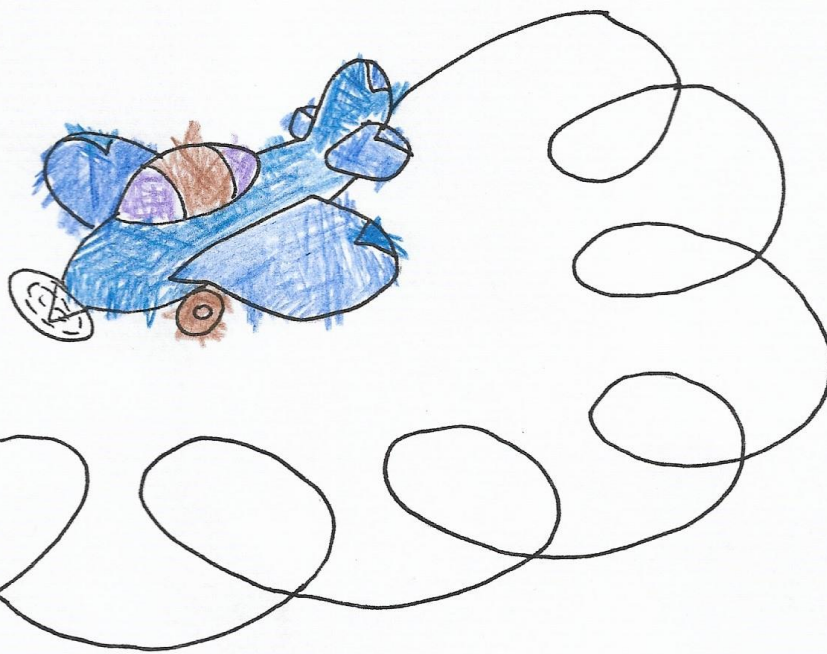

Jedna, dvě, tři - už to mám,
už jsem velký, počítám.
Spočítám si autíčka,
pomůže mi ručička.

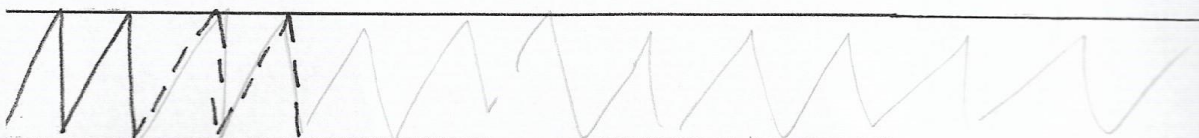
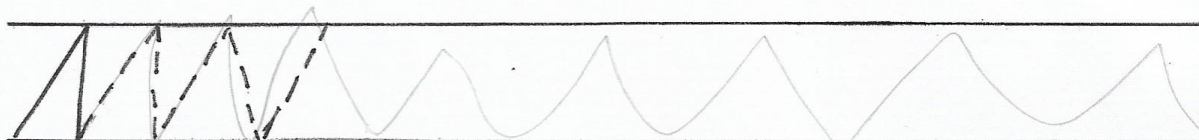
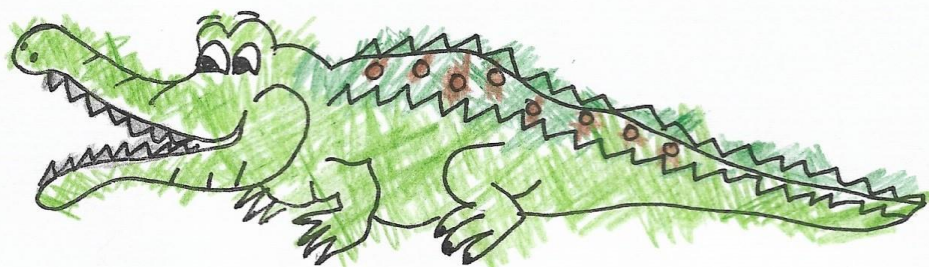
- I. ŘÁDEK: Čeho je v řádce více, to vybarvi.
II. ŘÁDEK: Čeho je v řádce méně, to vybarvi.
III. ŘÁDEK: Čeho je v řádce více, to vybarvi.
IV. ŘÁDEK: Která mašinka je největší? Vybarvi ji.

LETADLO LETÍ HLEDÁ HODNĚ DĚTÍ

KROKODÝLE VELKÝ,
ZUBY MÁŠ JAK PILKY.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kristýna Marková

Obor: Speciální pedagogika-vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

**Název práce: Prevence vzniku rizik specifických poruch učení v mateřské škole
v Kameničkách**

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 27

Počet titulů českých použitých zdrojů: 27

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: Mgr. Martina Bürgerová